

403

ბეჭდვ.

გ ი ს კ ა რ ი

1861

მ ა ი ს ი .

წელიწადი მესხეთე.

როდებთ თსზულებათა:

- I. — ნაანობი მოსუცისა, (პოემა) . . თ. რაფ. ერისთავისა.
- II. — ნამდვილი შემსახვევა სამ. აბაშიძისა.
- III. — გამოსაღებება. (ლექსი.) თ. გრ. თრბელიანისა.
- IV. — თ. ილია ჭავჭავაძის კრიტიკაზე. კნ. ბარბარე ფორფაძისა.
- V. — კახეთში მოგზაურობითი თვან. . . ივ. კერესელიძისა.
- VI. — ზირუცუთი მოქმედება. იოს. მამაცაშვილისა.
- VII. — აზრი ერძათა აღსრდაზე. აღ. სულხანოვისა.
- VIII. — წერილი რედაქტორთან შესახებ
 თ. ილ. ჭავჭ. კრიტიკისა თ. გ. ბარათაშვილისა.
 — ნასუსი თ. ილ. ჭავჭავაძის
 კრიტიკისა თ. რევ. ერისთავისა.
- სსუა ჭ სსუა ანაგი. (ისილუე მეორე ვერსიედ).

ქუილისს.

კერესელიძის კამოვარაქიაში.

მ ა ს კ ა რ ი

ქართული

საღიგერატურო ყურ- ნაღი

გამოიცემის ივ. გერესელიძის მიერ.

-10-

თბილისი

წელიწადი მესამე.

«თუ შეუგარო სმენად,—მიითვალე, და
უგეო მიუბრუნე ყური შენი,—ბრძენ იქმნე»
(წიგ. ისო წინა თავი 6, მუს. 34)

რედაქცია.

გერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1864

Печатать позволяется. Апрѣля 20 дня, 1861 года.
Испр. должн. Груз. Цензора Св. Алексѣевъ.

მოწყალოვ კელმწიფევ,

უფლო რედაქტორო!

თქმწთან ჩემ მიერ გამოგზავნილს რვეყუ-
ლებში, სხუთა თხზულებათა შორის, ჩემ-
სავე შეცდომით (როგორცა სჩანს), გამოჰ-
ყოლია მოკლე პოემა, «ნაანზობი მოხუცისა»,
რომლისაჲ დაბეჭდვა შე არ მსურდა ჭ რო-
მელიც დაიბეჭდა ამ წლის «ცისკრის» ზირ-
ველს ნუმერში.

მისს დაბეჭდვას არ მოველოდი ჭ არ
მსურდა მისთვის, რადგანც შე იგი დავსწერე
(ამ ექვსის წლის წანათ), გამოსაცდელათ
ჩემის თავისა, შევიძლებდია, თუ არა მწერ-
ლობაში მიბადვას მაინც გამოჩენილთა ჭ
დიდათ საქებაართა ჩუმწათ ძველთა მწერალთა.
დავსწერე, მარამ ვგრძნობდი რომ ყვერ-

შორს ვიყავ მათთან დაახლოვებისა შწერლობაში ჭ, ვარდა ამისა, ჩემს ნაწერს აკლდა შალაშანი, (როგორც ერთხელ ითქვათქმს უყრნაღში.)—რაც მოხდა მოხდა ჭ ამ ნაკლოვანებით იქმნა დაბეჭდილი «ნაწილი მოხუცისა.»—ახლა სხვა გვლარა მოვიფიქრება ამის მეტი, რომ შევასწორებ რაც შეიძლებოდა ჭ სადამდინატ ღონე მიმიწვდებოდა.—ვიგზავნი ამ ვასწორებულს ბოემს ჭ ვითხოვთ მისცეთ მას ადგილი ითქმს უყრნაღში ხელახლათ დაბეჭდისათს.—ესეც იქონიეთ სახეში რომელ ასოების დაშწავლას, ითქმს მესტამბეს, ჩემს ცოდვებთან თავისებელ დაურთავს ჭ ამით «ნაწილი მოხუცისა» ცოტათი დამხინჯებული მე შეგვძენია.—იმედი მაქვს ახალი რვეული შევასწორებს ჩემს საქმეს ჭ შეუმსუბუქებს სწავლებას ახლად დაბადებულს გონჯას, თუ მესტამბემ ჩემით წამლობა არ დაუწყებთ თავისებურათ.

დავთოები ქართულის ლიტერატურის ჭ ითქმნი ერთგული მოსამსახურე,

თ. რაზიელი ერისთავი.

ნაწილი მოხუცისა.

(მიბაძვა შევლებურთ მოღუქსეთა.)

«... რა გიხსნა შულო მოხუცმა, თავს ბევრი
გარდაქმნიდა...
მთხოვ ზე ვიამბობ მტირესა, ნუ გეგონები ყბე-
დია...
სად არ გთრეულოვარ: მთა, ბარსა, სად გადმოვლია
ქედია,
ზე ას გზის მინახავს პრისხანეთ, მოძლიძარეთაც ბუდია!
ერთსა ანაგსა ვიამბობ ძალა მიეცი სმენასა,
არ შემიძალო ბასი, შენ ნუ გარძრე ენასა,
მოგიხსნობ ზემსა ნახულსა დაწვლილებითა ყვე-
ლასა
ზე ამოდ ნურას მაუბნებ მაიშენისა ლხენასა.
როცა კელფსი შერხიდა, ომი შერხიგნა შინ
შილსა,
თუ მიხნდა ცეცა, წამალი, არ დაგიდედი შიშ-
შილსა,
წასვლას ვისწრადი ლაქრათა, როგორც სუცო-
ლო ქორწილსა

მთფი მ სმალი, ცხენები მაშინ მერჩივნა ცოლ-
მულსა!

ერთხელ ვილაშქრეთ ქისტეთზედ, სადაც არღუ-
ნი მინარებს,
კლდიდან კლდეზედ სლვის, ღრიალებს, ჭეკვს
მსეცსა რასმე ვმინარებს...
სოფელს მიგედით ჩამოსა, ვარს შემოვერცეთ
მინარებს,
მ ზოგნი შეუსტის ცინესა, ქისტთ დავესენით
მმინარებს.

შევექნა თმი ფიცხელი, თოფის ცლა, სმალ-
თა ცრიალი,
ისმოდა გაეკაცთ მასილი, ჩუწნზედ მოიღვს გრიალი,
ქალთა დაიწყეს სიმღერა (*) ბაღლებმა შექმნეს
ღრიალი,
მ ბერს აუტირეთ დედამა დარჩნენ ვით ოსერ
ციალი!...
რა თმსა მოგრიხთ მუჯლობით დაგიმორჩილეთ
სოფელი,
სარდალსა წიგნი მივსწერეთ, ვაგვზავნეთ მასა-
რაბელი...

(*) ომში ქისტის ქალები უზანენ ბავებს თათებს და
იმღერებენ საღაშქრო სიმღერებს.—

შეკი იქ ეოფნს ვინანი, არავარ ღმრთისა შემო-
ბელი....

ღ სადაცკი სვედრსა ვერიდე, შენ დამსგდა დაუნ-
ღობელი!

იქ ეოფნს ესლაც ვინანი მაშინაც შენანებოდა,
მის-თვს რომ ვნასე ვაჟ-კაცი ცეკა ეუღს დას-
შეერებოდა,

უცხო რამ ემირი, მამაცი, სანთელიეითა ქრებოდა,
ღ მიველ ზ სრუნვა დავიწყე, თუკი რამ ეწამ-
ლებოდა.

მან მითხრა: «ჩემო ზიძიავე, მსგავსო მამისა
ჩემისავე,

ნურასა სწუსარ, ამოდ, შენ ჯაფა მოიეცემისა,
აღსრულდეს ჩემსედ ბრძანება უფლისა პლიერებისა
ღ სამს დასნაქველი დაინაქვას მსგავსად უძირო
ვემისა!»

შე უთხარ, მჯლო, რას იგნებ, ნეტა წამლისა
გელესითა?

სულმოკლეობა არა სჯობს, თავს ვერ მოიჩჩენ
ბენესითა,

ბევრი მინახავს აერობილი. ჭირითა უარესითა,
ღ სჯობს გამაგრება, მსნეობა, მოთმენა ვაჟკაცთ
წესითა.

რა მომისმინა წამოჯდა, შემომლიძილა მწარეთა,
1

მითხრა: «გხედავ რომ გვედებო, გაუკაცნებლ-
 შქრათ გარეთა,
 მე სიკუდილს არას ვიძიებო, ნუ მიცნობ ესრეთ
 მდარეთა,
 ზე თუ მოგვედე ამას ვევედრი აქ მიწას მიმბარეთა!
 ამასდა გარდა, მამუცო, მაქვს შენთან სასვეწარია,
 ნუ დაიფრეებ გასსოვდეს ეს ჩემი საუბარია,
 გეტყუ შინეწსა, რისთვისაც სიცოცხლე გავიშწარეთა,
 ზე მამასა ჩემსა უნბე, ვისგანაცა ვარ მკვდარია...»

«ერთხელ ვნახე ქალი ერთი, მე რა ვითხრა
 მისი ქება,
 ნინა ჭქვან სასელათა, ვისთვის ესლაც ეული
 კვლუბა,
 მთელს სმელეთზედ იმისთანა, ვფიცავ არსად იბა-
 დება,
 ზე მისის სილგით მთვარე კრთება, მისი შუქით
 ვარდი ჭკნება!
 ნირველათვე მე ნინამა კეთილი არ დაძაყარა:
 დაუინახე, დაძინას, ეულს ისარი გამოყარა,
 გამოცინა, გასლცა მსწრაფლათ, გამიბინა, გამე-
 ყარა,
 ზე ერთის წუთის სიამოვნე მომისწო ზე გამიშწარა!»

რა გაგიგრძელო ანაგი შეორეს დღეს ვნსე ნინა,
 მშვენიერმა ვუშინდელებს ისევ უკბილათ გამიჯინა,
 მკითხა: «მამო, ვის დაეძებ, საიდგანსარ ანუ ვინა?...»
 ზ გვაძრე: «მწყო, შენსა შუქსა დაგლეგე, შენი
 შვირეცა შინა!»

მან მითხრა: «ჩემი მშებნელი შიქმართავს ჩემსა
 მამასა,

თუ იმას დაიყბულებ გარდევსდის ერთა ქამასა,
 გეუროდეს ჩემი სიჯეები, ფიცი არ უნდა ამასა...
 ზ ესე სთქვა, მსწრაფლად გაბრუნდა, გული თან
 გაჭევა ლამაშსა!

რა ვისმინე მე ესენი გვლავ ვასსენე ღმრთისა
 მალი,
 ნინოს მამას მოციქული გაუვზავნე, ვსთხოვე
 ქალი;

მან დასტური შემოსთვალა — მოშვიდა კაცი მალი
 ზ მეცის-მეცის სისარულით წავბარბაცი ვითა
 შთერალი!

სანი აღარ დაყოვნეს შეორეს დღეს წამიყვანეს,
 დარბაშს ნინა შემოვიდა ზ სუცესივ დაბარეს,
 ჩუქნ ბეჭედი მან გვიკურთხა: გაისარეს, გამასარეს
 ზ მაშინ გკრეფდი ნინას ვარდთა: მალ-მალ ჩემ-
 კენ დაისარეს!....

ერთხელ მითხრა მე ნინამა: «მოდი ყური მომიწყარო,

ჩემი აზრი ესე არის, სჯობს რომ ესლა ვალჯარო:
 თუ რომ ცინდა საყვარელი, უფრო მეტად შე-
 გიყვარო,
 ზე ასასელე თაგი შენი, თუ რომ ცინდა რომ
 გიქმარო.

ვირზევ წასვიდე ლაქრათა უნდა იშოგო სასელი,
 ყოველი სული გაქმდეს, არ გეუბდეს ერთი
 ცასელი;

თუ ვაქტაცობას არა იქ, არავარ შენი მნასეელი...
 ზე წადი ზე მასასელე შე, მაფიცე შენი სასელი!"

ესე სთქვა ზე დამაშურა, აღარას დამაგუნა,
 მითხრეს ვაროც იყრებაო ზე ქისტეთსედ მიდიანა,
 წამოველ ზე ნინასათჱს გულიდ-გან სისსლიც
 მიდიანა: —

ზე აღამის ვეგრდის ნამცვრევემა დასე რა დამა-
 შინაა!...

ვიცი მამანემს უნაბობ წვრილათ ამა საუბარსა,
 ანუეეშე, უთხარ: ღმერთი მოვცემს სსუესა, კარესა
 ვაყსა;

საბრალთ თაგში წაიშენს, ვით მოლსინე სცემდეს
 ცაშსა;

ზე დიჭი თორემ გაივლეეეს თმასა, წვერსა ზე
 უღვაშსა!...

თუ შაჰსკლე საღმე ნინსა, უთხარ ვერ უზამ
 ქიმობასა,
 ქვეშენელს მივალთქო, იქიდ-გან ვინ შესძლებს
 ცრფიალობასა, —
 უთხარ: გიორგიმ ასე სთქუა: «ზევას გინამთქო
 მობასა,
 ზ სსუა მომეზნეთქო საფერი, ის გინამს გიორ-
 გობასა!»
 კვლავ ჰკადრე ნინოს: «გიორგიმ ჰქმნა ვაჟ-
 კაცობა კასური,
 ქისცეთში დარჩა ელხათა, შინ დაითხოვა მსასური,
 მიწას სტამს, წუმის წყალსა ჰსომს, მომაგდა
 ღუნო ზ ჰური,
 ზ მიწა მისი დარბაზი, იგივე საწოლ-სასური!..»
 რა ესე სთქუა, ცრემლი ღვარა წაუვიდა
 ლომსა გული,
 მივეშველე, მოვაბრუნე, მარამ ვაჟკაცს ჰკლავდა
 წელული...
 — «მოგიკვდიო!»! შემოემძსა ვერ ვშველოდი მე
 ბედგრული,
 ზ აქ ჰირ-ჯვარი ვადიწერა, განუწყვეა ესრეთ სული!...

ამის მნასკესა მასაქეთ, თვალთა დამაკლდა ჩინია,

გინდა რომ ვიყო ქორწილში არ მელხინების ლხინა,

ოშისა, გაუცხოებისა, ეგერილდა ჩემში უინია...

ჩემი ვეღური სვედრო, აქამდის, მეც რათ არ
დამამინეა!...»

ამ სიტყვთა გაათავა ბერმა კაცმა ეს ანაგი,
დაიოსრა ცრემლი ღვარა, გაიქნია სამეფრ თავი,
სთქვა საბრალომ: «ღმერთო რისთვის დამანაცრე
მიწა შავი?!...»

ჩემი დამაფიქრა ამბავმა — მეცის მეტათ იყო
შწევაგი... .

თ. წაფიველი ერისთავი.

ნათარგმნი

ნამძალი შემთხვევა.

საჭიროდ არ ვრაცს იტალიის აწერას, რადგანაც დარწმუნებული ვარ, რომ უმეცრესმა ნაწილმა მკითხველთა იცით სად არის ეს მშვენიერი ქვეყნის ნაწილი; ზ უფრო ესლანდელ დროში ვინ არ იცით სად არის მშვენიერი იტალია, სადაც მოქმედებს უწარჩინებულესი მისივე შემამულებელი ღარიბილდი? —

იტალია მშვენიერი თავისის ადგილის მდებარეობითა, არის მდიდრად შემკული ყოველის ნაყოფიერებით, რომელთაც მოჰყავთ განსწრომაში ზ ალტაგებაში მჭკრეცელნი. ამ მიზეზით არა ერთ ვინის აწერილა სსუა ზ სსუა მწერლებთა ზ მოგზაურებთაგან ეს მშვენიერი ქვეყნის ნაწილი. სამკალ ანახინის მათა, სადაც ადგილის მდებ-

ბარეობა ბუნებამ განასხვავა მშვენიერებითა, უმეტეს დანაშაულებითა ნაწილთა იტალიისათა, ერთ მშვენიერ ქალაქში, დეას დიად მშვენიერს ცისე დარბაზი, რომელიცა ჩეთა-სა წელსა ეტყუვნოდა მარკიუსს — დესნიონს. მარკიუსი იყო დიდი შესული ემა ასალ ნეაპოლიტანის მეფე იოანსიმ მიურატთან ჭეჭირა უდიდესი ადგილი მის სასახლეში. იმა წლის ეკენისთჳს მშვენიერს დღეში, იმ ცისე დარბაზისკენ მიეძუროდა ერთი ემაწული კაცი; სრული ყოვლის მშვენიერებითა, ცანისამოსი ეცვა მდიდრად შემკული ნეაპოლიტანის მეფის ღვარდიისა. სასე იმ ემაწული კაცისა წარმოადგენდა კეთილობას ჭეჭირა უდიდესს. შემდეგ რამოდენიმე წნის სიარულისა, მიაწია მან თავის სასაჯრელსა ადგილამდე, გადმოსცა ცსენიდეან, მისცა იგი ერთს მოსუცებულს კაცს მდგომარეს ტიშკართან; თავთავი წავიდა მღბალ ცისე დარბაზში. იმ დარბაზის წინ მშვენიერ მარძარილოს კიბესედი ისდენ რაოდენიმე მდიდრად ჩაცმული მოსამსახურენი. როგორცკი იჯნეს მიშავალი სტუმარი იმ წამსვე წამოსცენ ჭეჭირა უდიდესს იმ მსახურთაგან შემძღვა დარბაზში. ღრფის ყურადღება მიიქცია მდიდრად მოსილმა დარბაზმა, რადგან ყოველი ნეთი იქ მდგომარე სულ მჯრფასის ჭეჭირა

ერების ხელოვნებით ნაკეთები იყო. თუთონ ღრადი რომელიც იყო ნეანოლიტის შეფესთან მოხამსასურ რე, მნასველ ნაპოლეონ პირველის სიმდიდრის ჭ მრავალთ სსუა კელმწიფის სასახლეოთ, გაოცებულ იყო ესრეთის სიმდიდრის ნსჯთა. მუირე სნის შემდეგ გამოიგება მოსუჯი მარკიზი თავის ქალით, მიესალმენ ერთმანერთს ჭ სთხოვეს დაფდომა ღრავს ამ სიუყვებით: «საყვარელო შეგობარო! დღეს სრულებით არ მოგელოდი, მაგრამ ჩანს რომ გვზავნიან სადმე?»

სწორეო მისგდით, უმოწყალესო კელმწიფეო, ერთი დღის ვადა კიდე მისჯეს ჯარს აქ დარჩენისა ჭ ამ სნის დარჩენით შე ვისარგებლე, წამოველ თქუჭს სსსსავთა ჭ უფრო ჩემი საყვარლის საცოლოთსი მიუგო ებოლმა. ემადლობ საყვარელო ღრავო, რომ თქუჭს ასრულებთ თქუჭს ვალდებულებას, როგორათაჯ შეშენის თქუჭს ევაროვნობას, განუყორა მარკიზმა. ეგრეთვე ქალმაც დაუწყო ლანარაკი ღრავს ჭ ღრავმან შემდგომ ბეგრის მუსაიფისა ჭკითსა: «ჩემო სოცოცხლეო, ვეონებ ბეგრი ფიცით ჭწუნება საჭირო არ იყოს, რომ ჩემი თავი შენთვის მიქს შეწირული ჭ მარადის იმას ვცდილობ, როგორმე გასიამოვნო; შენ წუნას ისე ვერძებ, ჭ უფრო კიდე, როგორათაჯ

ღმერთის ცეზებს; მითხარი მართალი, ვიყვარებარ
 თუ არა? თუ ვიყვარებარ სომ მომიყვდი მობ-
 რუნებამდის? «ქალმა მიუგო:» რათ ხარ ვერე
 ეჭვანი, სომ ვითხარ ერთგურ, შენის მეტი ქმარი
 ღმერთმა მე ნუ მომყეს. ჭ თუ ღმერთმან იმ-
 დონათ მომიძულა: შენ რამე ვაგიჭირება, მაშინ
 მე შილოზნად წავალ შენის სულის სალოცვად.» —
 შემდგომ ესეთის სიტყვებისა, ღრუბმა ებოლომ
 წაიძრო მშვენიერი ზურმუხტის ბეჭედი, წამოაყო
 ქალს ნეკნედ, ამ სიტყვთა: «ეთხოვ ყოველად
 შემსლებელ ღმერთსა, რომ მე ჭ შენი დანიშნა
 ქმნას ბედნიერ. ეს ბეჭედი მაქნს მოწყმული
 სიკუდილის დროს ჩემი დედისაგან, იმან მიჩნია
 მოცემა ამ ბეჭედისა დანიშვნის დროს ჩემი სას-
 პლოსათვის». საღამოს მზის ჩასვლის დრომდის,
 შექცეოდა იგი მასთან სსუტა ჭ სსუტა ამბებითა,
 მაგრამ საღამოსკი დაიწყო მზადება წასასვლელად.
 მაშინ უთხრა მარკისმა: «მულო, სომ კარგა
 იყო რთ მამაშენი ფერდინანდი დიდი მეცობარი
 იყო ჩემი? მისი თხოვნა, რომელიც იყო სიკუ-
 დლის დროს შენი წარდგენა მეფესთან ავასრულე,
 ესლა მეფეს ისე უყვარსარ შენ, რომ მეტი აღარ
 შეიძლება! განამართლე ჩემი იმედი შენზე;
 ყოველი ბედნიერება წინ ვიძებს, ნუ დაიწყება»

რომ ესლა მე შენი მამა ვარ, მსურს ყოველი სიკეთე ზ ბედნიერება შენთვის ჩემო საყვარელოებოლი. დაგილოცავ მეზაგრობას; ღმერთმა მოგცეს ყოველი სიკეთე ზ ბოროტს აეცულოს, აწ მულო წადი თორემ დროზე მიუსვლელობა ეწყინება შეფს, კიდევაც ღამდება ზ ღამე სიარული მნელია!» ღრფმან მოასსენა დიდი მადლობა როგორც რიგია ამ შემოსევის დროს, გამოეთხოვა ზ შემდგომ მიუბრუნდა თვალს შემოღიანი ლოდოვიკოს გამოეთხოვა მას სელს გოცნით ზ დიდის ალერსით. შემდგომ ამა ანბისა გამოვიდა ღრაფი, შეჟდა ცსენსედ, რომელიც ეჭირა მომზადებული ერთს მსასურთაგანს, წამოვიდა ნელ-ნელა მწყენარის სასითა. ყოველ ცსენის ფესის გადმოღემაზე ისეღებოდა უკან-უკან, რომ დაენასა სანატრელი საცოლეს; ის იღვა აივანზე ზ უეურებდა საქმოს წასვლას — იმ ღამეს ლოდოვიკო დაჟდა აივანზე, მასლობოდ მისის საწოლის ოთახისა, რომელიც ერთი მსრით დაჩერებოდა იწრო გზასა, მეორეთიკი ღრმა თსრილსა. დაიწყო მან მშენიერს მთვარიან ღამეში სელ საქმის კეთება; უნდოდა როგორმე ეეცარებია დრო, შემდგომ საყვარლის მოცულებიას; ამ დროს მოესმა მას ფესის სმა, ფოთოლოთ შრიალი, შეშინდა, გაეუთლდა ზ უწყო

მის გულმა მეტრ, უნდოდა კიდეც დევნა,
 მაგრამ გააჩერა ნაცნობის სმამ. დაიწყო ეჭურება
 იქით აქეთ ჭ დაინახა სასე თაგის სიყვარლისა
 თხრილის ნაწიროსე მდგომარის; დაუძანა: «თუ
 ღმერთი გწამს უკან დაიხე, თუ არა თხრილში
 ჩავარდები, გაიჭირვებ რასმეს». — მაგრამ ის ამ
 მახილის დროს გადმოსცა, მოეხუჯა ქალს ჭ უთხრა
 «სიყვარლო, დღეს რაც შენ . მოგცილდი, მას
 შეძდეგ, შეპლილივიო დავიარები გარეშეშეშე ამ
 თქუქსნის უცნე დარბაზისა, არ შემიძლია წვიდე
 ნებალში, სანამ არ განმიშორებ სიყვარულის
 ფიცსა. შენს სიყვარულს ჩემსედ დამტკიცებ შით,
 რომ მომცემ ნატყის შენის კავისსა». ქალის ნე-
 ბით ამოიღო ხანჯალი, მოსტერა კავი, მაგრამ
 მოტერის დროს უოცათ მარცხენა სელის თითი
 გაიჭრა ჭ სისხლის წვეთი ქალს, სელოსე დაეცა.
 შეშინდა ქალი, შემოისხნა უცებ უცნფერი სარცე-
 ლი წელიდგან ჭ შემოახუჯა მას. შეძგომ მტერი
 ხნისა გამოეთხოვა ჭ წამოვიდა იმავე გნით, რომ-
 ლითაც მივიდა. მაგრამ ლოდოვიკომ მამას არა-
 ფერი არ უთხრა ამ შემთხვევისა.

როდესაც ღრფი მივიდა უფროში, მაშინ მიიხ-
 სმო შეფემ, მიანდო საქმე, მისცა სიღუმლო ბა-
 რათი, რომელიც უნდა მიეცანა სდგანგეთის

შედრობისათვის მაგრამ უნდაეი ცეველო საშვალ
 მტრის ჟვარისა. მიიღო რა ყოველი ქალღებო
 შეჟდა იგი თავის საყვარელ ცხენსე ჭ წავიდა.
 როცა მიაწია მან მტრის ჟვარის მასლობლად,
 სიარულში დიდის კრძალვით რომ ის არ ჩეარდეს
 მტრის ჟვარის სელში, ამ დროს მოესმა მას
 კაცის სმა შორე ასლოდგან; დაანება ცხენს სადა-
 ვე, თითონეი მოემსადა რომ ვადარჩეს საშინელს
 განსაცდელს. მიუსლოვდა იგი ერთ ნატარა წყალს,
 დააწირა ვასელა, მაგრამ დაესხენ მას ორი კაცი,
 შეჭკრეს, აუსჯეს თვალეი, ჩასუწს ნაეში ჭ წა-
 იყვანეს თავდაღმა წყალ-წყალო. შემდგომ მტირე
 სნის შესავრობისა, ვარდასვეს წყლის პირად ერას
 ნატარა სასლში, ვასადეს ტანისამოსი, ჩაცვეს უბ-
 რალო ჭ წართვეს ყოველი მონღობილეთითი
 ქალღებო. ებოლმა ვანვლო ორი ღამე დიდ
 ტანჯვაში, მისთვის რომ პლიერ მოშივდა ჭ მო-
 წეურდა, მშველელი კაციკი არსად არიყო. იმო-
 დნათ დასუსტდა რომ სიკუტდილსე იყო მიწეული,
 თუ შემდეგ მტირე სნისა ფესი ჭ სელი არ შე-
 ესნათ. როცა მან იერმნო ფესის ჭ სელის შე-
 სნა დიდის ვატორგებით სთსოვა მშველელთ წყლის
 დაღევა; მათ დააღევინეს. მაშინ მოვიდა იგი
 გონსედა, განახილა თვალი, დაინახა გვერდით მდ-

ვომარე ვოგო ზ ათი წლის ემწულო, ჭკითხა
 მათ: «ვინ შეჰქმარა?» მაგრამ მათ მიუცეს, ჩუქნ
 არაფერი არ ვიცითო. საქონელი გამოგვეძაქეთ,
 ამ სსსლში შემოვისყდეთ, დაინახეთ ფეს ზ სეღ
 შეგრუთიო. ღრამა დიდი მადლობა უთხრა მათ.
 მწეეშებმა შეინატიეს რძისა ზ ზურის ტამად;
 ებოლმა დიდის მადლობით გამოართვა შეჯად
 დამშეულმა. მოსურიელდა რა დაიწყო ფიქრი
 «რა ვქნა ესლა, ვაუდეგ ჩემს მტრებსო, თუ
 მეფეს ვაცნობო ეს ჩემი უბედურებაო. მაგრამ
 ანკი, რო ვაუდეგ მათ სად ვნახავ; ისევ სჯობს
 მეფეს ვაცნობო». ეს უკანასკნელი ჭინჩი არჩია,
 ზ წამოვიდა. როცა მოაწია საფრანგეთის მსედ-
 რობასთან, მათ ნაროლი მოთხოვეს; თუმც ნარო-
 ლი უთხრა, მაინც დაიტვირეს* ვითარცა შნიონი,
 მიეგარეს აფიცრს. მან უთხრა აფიცრს; რო მე
 ვარ ღრამი ებოლი, რო შელიც ვიყავ ვავსაგნილი
 მეფესაგან სსუა ზ სსუა მინდობილებით, მაგრამ
 მეწია უბედურება ვერ შევასრულე მისი ბმანებაო».

აფიცრმა სიცილით უთხრა: «რას ანობო, ის
 ღრამი რა სანია მოვიდაო, ყოველი მინდობილება
 ასრულებული მოუცანა მეფესო». ფიცულობდა
 რომ ის ცრუ ვინმე არიო; ნამდული მე ვარო.

აფიცრმა უმაღლეს მთავრობას წარუდგინა, უკა-

ნაკნელად მიწია შეფქმდის. შეფქვ ვაჭკურდა,
 როცა ეს ანბავი გაიგონა; მოაყვანინა ღრადი.
 თუმცა სასე ღრადისა წამოადგენდა მსგავსებას
 უწინდელის მისის სასისას, მაგრამ როგორღა
 შექმლო შეფქვ მისი უნობა, როდესაც იგი დაფ-
 რეწილ მოხდა უნისამოსში ჩაცმული იყო ჭ
 სახე მზისგან დამწვარი ჭქონდა. როდესაც შემო-
 იყვანეს ცრუ მიმთვსებელი ღრადი, სწყალი ნამ-
 დული ღრადი ვაჭკურდა რომ, ერთი სიცყუთ ის
 ცრუ ღრადი ყოელის ფრით მისი მსგავსი იყო
 ჭ ლანარაკშიდაც არვის შექმლო მათი ვარჩევა.
 კითხა ნამდულმა ღრადმა: «ნუ თუთქუწნ ითვსებთ
 ჩემს ღრადობასო». ცრუ ღრადმა სიცილით უნა-
 სესა: «დიდი მოხარული ვარ რომ თქუწნ თუთონ
 ანირებთ ჩემი ვეარის მითვსებას, მაგრამ მოძე-
 ცით ნება უარის ყოფისა, რადგანათაც სამი ჭ
 თათი ისეთი სეგარული შევს ამ ქვეყანაში რომ
 მათი ვანაწილება არ შექმდილია თქუწნთვსო».
 ამ სიცყუწბმა მოთმინებისაგან გამოიყვანა გბო-
 ლი ჭ გამოიხსოვა მან დუელში ცრუ ღრადი.
 მაგრამ ცრუ ღრადმან მიუგო: «ჩემს ხარისხს
 ისე ვერ დაემდაბლებ რომ თქუწნთან ვიკადრო
 ჩსუბიო». შეფქვაც უბძანა ნამდულ ღრადს: «ესლო
 მიანაჯიგებია ამისთანა საქმე შენთვს, მაგრამ თუკი

კვლავ გავიბეძნია უმჯველია მლიერ დავსჯიო.
 საწყალი ღრადი გულ შეწუსებული, თვალ ცრემ-
 ლიანი გამოვიდა მეფის სასლიდგან. წაგიდა თავის
 საცოლდე ქალთან, მივიდა იმ უისე დაზაზში,
 რომელიც აგვიწერიო ზემო, მაგრამ მსასურნი
 არა თუ მივეებნენ, სიცილიც დაიწეს დასეული
 უანსაჯმო რო დაუნანეს, უთხრა მათ, ამოასსენეთ
 მარკიზს, რო ღრადი ებოლი მოვიდა მათ სანა-
 სავადო. მარკიზმა ბმანა მისი მოყვანა. მალიან
 გაკვრდა იმ კაცის სასგაზედ, მისთვის რომ მე-
 ვნავსი ნამდული ღრადის სასისა იყო. დაუწყო
 გამოკითხვა ყოველი ანბისა. მაგრამ ამ დროს
 შემოვიდა ცრუ ღრადი დაუყვრა. როგორ თუ
 ვაგიბედნია თქუწნ აქ მოსკლა? მეფემ აღვიკრ-
 მალა აქ სიარული ჭ თქუწნკი მობმანებულსარ
 ისევე? ესეთს სიტყვებზე მარკიზს ეტუ შეუვიდა
 ნამეღურ. ვინ არ დამტუანდებოდა მათხედ რადგან
 ისინი მხელი გამოსარხევეი იყენენ ერთი მეორისადგან
 ისე საოჯრად ჭეკანდნენ ერთი მეორეს. მამით-
 მინეთათ უთხრა მარკიზმა, ჩემი ქალი უფრო
 გიცნობთათ, რომელიც თქუწნში ნამდული ღრა-
 ფიო. გამოვიდა ქალი ჭ ნირდანი ნამდულ ღრადთან
 მივიდა. უფრო დარწმუნდა მის ლანარაკსედ ჭ
 მისიგან ბეჭედის მოციონებასე. ეს არის ნამდული

ღრადიო! მაგრამ ცრუ ღრადიან ახვეება მისგან
 მოცემული თმა, ლენტი ჭ მოაგონა სლამოს
 გამოთხოვება. შემდგომ ესეთის ნიშნების ჩვენების
 უმოწყალებსო მკითხველსო, არ არის გასაკვრვე-
 ლი რო დაერწმუნებია ის ქალი რომ ის იყო
 ნამდული ღრადი. მაგრამ ნამდულ საწყალ ღრადსკი
 ზანხური კრეს ჭ გარეთ გამოაგდეს. ცისეში ჩას.
 მასაცკი უწირებდა მარკიზი, რომ ისევე ცრუ
 ღრადს არ ენატებია. შემდგომ ამა ანბისა, ებო-
 ლი შევიდა ერთ ოთახში საცა მისი მამის სუ-
 რათი ევიდა მურტასად მოცედილი ბრილიანტითა
 სსუა ჭ სსუა ქეებითა. დაიდო გულზე მამა მისის
 სურათი, დაიწყო მოთქმა ჭ თავში ცემა სელითა.
 ამ ღროს შემოესწრო მარკიზი, დატყერინა ვითარ-
 ცა ქურდი ჭ ცისეში ჩასვა. იმ ღლის სლამოს
 როცა თავის უნებურად უნდა დაეცოვებია ნე-
 ალი წასულიყო კალბრიაშიდ, შევიდა მასთან
 ცრუ ღრადი ჭ დადვა მღუპარედ სანამ თითონ
 ნამდულმა ღრადმა არ დაუყურა: ნუცა რა უნდა
 ჩემს მტკოს აქო? მან უთხრა: ააი ეს ქისა ოქ-
 რო ქონდესთ თუ ჩემს თხოვნას აღასრულებთა.
 მან კითხა: «თქვენნი თხოვნა რა უნდა იყოს ჩემ-
 თან». მაშინ მან მიუცხა სელის მეცამეთ ქადალ-
 დი, რომლითაც სთხოვდა თანსმობას აღუარებისას

მანედ რო ვითომც ის სცუჲოდა მითხსებად
 ღრავის გვარისას. ვერ წარმოიდგენთ მაშინდელ
 სიფიცსეს ღრავ ებოლისას, ესეთის უსირცხლო
 თსოვნისათჳს. აილო ქალადი სულ ნამცეც ნა-
 მცეცდასია. მაშინ უთხრა ცრუ ღრავმან: მე ერთს
 სიყვარულს მიწყნით მოველ თქუწთან რომ
 განმთავისუფლებინეთ ამ საშინელ საწყობილედგან,
 მაგრამ თქუწ არ ინებეთ ჩემი შეწვენა. თუ იმას
 ფიქრობთ თქუწს, რო ლოდოგიკო შეერთოთ
 დარწმუნებულო იყავით, რომ მისი შერთვა, თქუწს
 აღარ შევიძლიათ, რადგანათაც ესლა ის ჩემია. ამ
 სიტყვების შემდეგ გამოვიდა ჭკარი ისე მისურა.
 საწყალს ებოლის დაუარვა ყოველი იმედი თავი-
 სუფლებისა ჭ უფრო ლოდოგიკოს შერთვისა დაე-
 მნო თავ დაღმა საწყალ ჩალსე, დაწყო ცირი-
 ლი ჭ ვაება. იმ დღეში ცრუ ღრავს ჯვარის
 წერა უნდოდა რო ჯარკინის უეცარ სიკუდილს
 სელი არ შეეძლო. ლოდოგიკოს სურდა შემდგომ
 მაშის სიკუდილისა წასულიყო თავის ძალუასთან
 დროს გასატარებლად. მაგრამ ცრუ ღრავი ურ-
 ჩედა ნუ წახვალო. მაგრამ მას მაინც არ დაუ-
 ჯერა წავიდა. ცრუ ღრავმან დაწყო მას შევი-
 წროება რამდენიცა მისგან შესაძლო იყო. როცა
 ქალმან იგრძნო თავის შეწროება მაშინ ეცუ

შეუვიდა; სწორეთ ნამძალი ღრადი ის იყო რამელიც ვაგადეო. ამ მიზეზით განიზრახა მან ნეანოლში შეფესთან წასვლა, რა მან დაბრუნოს ნამძალი ღრადი- მაგრამ მსასურებმა გამოუცხადეს ღრამის ნება: არათუ ნეანოლში გაუშვას იგი, თავის ოთანადგანაც არ უნირებს გამოშობს, თუმც პირველ ამ ანბის ვაგონებაზედ შეშინდა, მაგრამ შემდგომ რაოდენისაჲ წამისა ვაჲმარა გული, ბმანა მოყვანა ღრადისა. მოვიდა სრული დაიშე- დოვნებული იგონა თუ დაეთასმებოდა შერთვაზე. სიცილით ჰკითხა: «რა გნებავთ კელმწიფეო ჩემო? თქუწნ მისქეთ?» ქალმა მიუგო: «დალ მე გო- სმეთ. თქუწნ ინებეთ ჩემი შეპერობა ჩემ სასლში?» კელმწიფეო ჩემო! ამ ვგარ შეკთომას აქუწნ მი- ტეგება, მისთვის რა მე თქუწნ მიყვარსართ. ყოველ საშუალობას ვსმარულობ რა თქუწნ ჩე- ში იქმნეთ? მაშინ ქალმა უთხრა. «კმარა ამო- დნი ვაბრიყეება ზ მოცეუება ჩემი. აქ აღარ მოვიტყუებ ჩემს თავს. როგორც სხანს თქუწნ ცრუ ღრადი უნდა იყოთ?» ღრადმა მიუგო: «მარ- თალია ნამძალი ღრადი ის იყო, რამელიც თქ- უწნ ვაგადეო! მე მივითვსე მისი სასელი, მის- თვის რა მამა მისმა პირველად დედა ჩემი დანი- შნა ზ ვეყთლე მე. შემდგომ დაუტეა დედა

ჩემი; შეირთო მისი დედა რომლიდგანაც ეყოლა
 ის. ამ მიზეზისათვის მიიღოდა დამეტანჯა იგი.
 ეოველი კაცი მარწმუნებდა, რომელ ძლიერ უცავს
 მას თვალჯანად, სიარულში ჭ ლანააკში. შეუ-
 დექი მის სრულ მსგავსებას. ითხი წელიწადი
 ვეწვალე რომ ეოვლის ფერში მას დავესევავე
 ბოდი ჭ კიდევ შეგარულე ჩემი. რამოდენ უბე-
 დურებად მიღირდა ეს ჩემი ცდა. მაგრამ ვარ
 მოსარული რომ მე არ დავსტანჯე როგორც ჩემი
 სურვილი იყო. უკანასკნელ დროში როცა ის
 თქუწნ გამოვეთხოვათ ნეაოლში წასასვლელად,
 მე ამ თქუწნ ცისე დარბაზში ვიყავი, უეურებდი
 მას როგორი ტანისამოსი ეცვა. საღამოს მე ვიყავ
 თქუწნთან, ვერ გამომარჩიეთ სამღული ღრაფიდ-
 ეას. თქუწნი თმა ჭ ლენცი მე წავილე. შემდ-
 გომ თქუწნი ნსუსა გაუდეგ მე მას. ორის აგ-
 სტრიელის საღდათის შემწეობით დავიჭირე ის,
 აუსვე თვალი, გავსადე ეოველი ტანისამოსი ჭ
 წავართუ. რამდენ შრომად მიღირდა ამ საქმის შე-
 სრულება. ასი იმოდენი სისარული მომიტანა, რო-
 ცა მეფემ მე მიძილო ნამღულ ღრაფად, ისკი
 გამოავლთ ვარეთ. ესლა სომ დარწმუნებული სართ
 რომ მე თქვენ ვაცუებდით; მაგრამ ვიმედოვნებ
 ვითარცა უფროსი შული ღრაფი ებოლისი, გამს-

დიო ღირსს თქუწნის სიყვარულისასაჲ ქალმა უ-
რი ჰყო. თუქცა ჩემმა თვალებმა მომატყუე, მა-
გრამ მე ღმერთმა ნუ მომცეს ფერდინანდის ებო-
ლის მიქტი ქმრად გუციო. — ცროუ ღრაფთან უთხრა:
მშუტწნიერო ქმნულებო!

ბუნებამ შეექმნათ თქუწნ ეოვლის უკლების
სიმშვენიერებითა. მასთან არ ეყოთ მოკლებულ
არც ძალასა, არც სიმდიდრესა, არცა ჭკუა ვრ-
ძნობასა. მაგრამ მეკი მქონე უფრო თქუწ-
ნის ძალისა ჭ მცირე კეთილშობილებისა ვეძიე
თქუწნი ჩემდა სელში მოგდებ. რისათვის არ
მშურდა არც ფული, არც კაცის სურვილი, არც
რამე სიბოროტის ასრულება ერთი სიტყუით
ოღონდა თქუწნიკი გამსდარიყავით ჩემი ჰ ეოველ
საქმეს ავასრულებდი. ნუ გაკურდებით მოწყალეო
კელმწიფეო ამ ჩემ სიმართლის მოსსენებისათვის,
მართლაც უნდა მოვასსენოთ რომ თქუწნი ჭკუის
მქონე ისე ჩქარა არ უნდა მოტყუებულ იყო
წირუტლ ჩემი ისე მილებისათვის. ნამეტურ შემ-
დეგ მისა, როცა მოგიკალ მფარგელნი თქუწნი
მურფასნი მშობელნი ჭ მემები. ესლაკი თქუწნი
განთავისუფლება მნელია ჩემი სელიდგან. ისე
გირჩევთ რომ იყოთ ჩემი მოყვარული ჭ მორ-
ხილი, თუ არა გარწმუნებთ, რომ ისეთ სანყრო-

ბილგში ჩავსომ, რომლიდგანაც განთავისუფლება თქუწნს დღეში არ შეეძლოსთ.

შემდგომ ამ ანბის გავონებისა ქალმა იწყო სირილი ჭ თავში სელით ცემა. ანბობდა: რა უბედური რამ ვარ! როგორ მომიყვანა საქმე ამ წუეულმა, მაშინ როდესაც მე მას მივეხდვე უღლის კეთილის გულითა. უკანასკნელად მიუცო ღრაფს:

უმოწყალესო ღრაფო!

რისთვის ხართ გვრე დაწმუნებული რო არაფერი საშვალება არ მაქუც განთავისუფლებისა მაშინ, როდესაც მე მივეხდე თქუწნ მფარველობას ჩემი კეთილის გულის ნუბით. თქუწნკი ინებეთ ჩემი შევიწროება. გარწმუნებთ რო ჩემი ძალის შეჩონე თქუწნ ძალასთან უფრო ჩქარა განთავისუფლდება ვიდრეღა ძლიერი, მისთვის რო ადრე თუ გვიან ჩემს მდგომარეობაში მიიღებს ვინმე კეთილი კაცი მონაწილებას, რადგანათაც მე ძართალი ვარ, ნუ თუ თქუწნმა სინიღისმა არ გამსილოთ ოდესმე ესე ჩემი უკანონოდ შეწყრობა ჭ არ მეოთ თავისუფალი? თქუწნ გნებავთ ძალით მომერთათ? თქუწნ მისის თქმისაც არ გრცხვენიათ, რომ ჩემი მფარველნი მშობელნი ჭ თანამშობილნი მომიკალით. შემდეგ ამ საქმისა

თქვენ ენებათ ჩემი შევიწროება? გარწმუნებთ მოწყალეო კელმწიფეო, რომ სჯობს ნებით ჩემი განთავისუფლება თუ არა ცუდით მთავიყვანთ საქმეს. დარწმუნებული ბმანდებოდეთ ამასე.

ღრამა მიუგო! თქვენის თანსების იპოდენით მეშინია რამოდენიუ ბუსისა. ნუსწუნდებით ლოდოვიკო! გარწმუნებთ ეგრეთის თქვენი სასტიკ სიკეთებით მე ვერ შემაშინებთ. პირველ ჟერ არ შესმის მე ეგ თქვენცან. ლოდოვიკო დარწმუნდა რომ მას აღარ უნდა მისი განთავისუფლება. მაშინ შეუღდა იგი მოძიებად სსუა რამე საშვალბისა განაძრასა განარგა ნეალოში შეფესთან. მაგრამ განარგა მნელი იყო რადგანაც გზირები ყავდა შემოხენილი. ერთს ღამეს როცა ყველას ემინა, ლოდოვიკო შევიდა სალაროში ჩაიკვა გაყის ცანისამოსი, მარჯვენა კელში დაიჭირა სმალი, მარცხენაშიკი კოლოფს საესე თქროთი. დაიწერა პირვეარი. სთსოვა სკლის გამართვა მცხაგრობაში ღმერთს, მშობელს. შერმეთ გამოვიდა გარეთ, ჩქარა გაიარა დიდი შინდორი ჭ შეუღდა ერთ დიდ გორას. მაგრამ რადგანაც ბნელი ღამე იყო, აწუძდა ჭ სიკეთეც იყო, ვსა ვეღარ გაიგო. საწყალი მთელ ღამეს სულ ეტალ-ეტალ დაგოდა; ცანისამოსიუ შემოქნია. შორეს დღესკი

შუადღეშდის შქმლო სიარული. მერმეთ მივიდა
ერთ ნატარა ბუხჩართან, ვარდაძალა უნდოდა და-
ეძალა კოლაფი; ამ დროს მოიხედა ზ უკან და-
ინახა კლდეში ნატარა სსელი. შევიდა, ნახა: ღუ-
ნო, ზური ზ სსუა მრავალი სსსმელები. მან სე-
ლი ვერაფერს ვერ ასლო. მაშინ დაწყო ფიქრი
ზ მოიგონებდა წარსულ თავის დროებს, იმ დროს
შევიდა მისთან ერთი კაცი უცნობად, დაიყვრა, მოესჯა
ყელსე ზ დაუწყო კოცნა. საეგარელო ებოლი!
გმადლობ ვოგლად შემსლებელ ღმერთს, რა მან
შეისძინა ჩემი უღიარა ნაირისაგან ისხონა, მაღირ-
სა კადე შენი ნახეო! იქ ნახა ებოლი, დაჯდენ
უნბეს ერთი მეორეს თვისი გაჭირებდა ზ შეუთო-
მილებდა. იმ ღამეს იქ დარჩნენ რადგანაც ლოდო-
გიკო ძლიერ მოღალუთი იყო. მეორეს ღღეს
წავიდნენ, როცა გაიარეს კარვა ცნა ერთს მინ-
დორსე დაინახეს წოლარე კაცი, მივიდნენ სანახა-
ვად, იცვნეს ცრუ ღრაფი, მივარდა ებოლი, მოე-
სჯა ყელსე, რა დაემართა საეგარელო მძოლ?
დაუწყეს ტრილობის ექიმობა ზ წაიყვანეს თან,
როცა მოვიდა გონებასე უნბო მან მათ თავისი
ანბავი: ალოდოვიკოს დასწავნად წამოველ დამი-
სუდენ იმ ადგილს საცა თქუენ მნახეთ ავანაკები
გამტარცვენ ზ კიდევ დამტერსო. როცა მივიდნენ

ებოლი ჭ ლადოვიკო ცისე დარბაზში, რომელიც
 ეკუთვნოდა მარკის — დესანოს. შემდეგ მცირე
 სნისა დაქორწინდენ, ქორწინება მათი იყო მდი-
 დარი ჭ მშენებელი, რადგანათაც დაქორწინებულ
 იოსიმ მიურაცვი ჭ მეუღლას მისი სრისტინა და
 ნათლევონ პირველისა. ებოლიმ დაუმტკიცა თავის
 მძას სსელი ღრუბობისა ჭ ყოველი ადგილმამული
 რადგანათაც ის იყო უფროსი შული მამა მისისა.

როცა ნათლევონ პირველი წავიდა რუსეთში
 მაშინ ორივე მშები ასლდენ მეფეს მიურაცს. როცა
 ნათლევონ დამარცხეს რუსებმა, მაშინ ბერეზინა
 წელის გადახვალსედ ებოლის ცხენი წამოეჭვა
 წელში ჭ რო მძას არ ეშველა დაიჩხობოდა.
 მაგრამ იმ სწყალ მშველელსეი კრილობები
 გაუსსნა ჭ შემდეგ მცირე სნის ავთმოყოფობისა
 გარდაიყვალა. სიკვდილის გამოთსოფებს დროს
 უხსრა თავის მძას: «მე დიდი მოსარული ვარ
 ესლა ჩემი სიკვდილისათვის, მისთვის რო რაც
 მსურდა ყოველივე შევასრულე. ერთს მსრით დედი
 ჩემის უნაჯოდ მონაყრბობა გარდავისადე მეორეს
 მსრით ესლა შენი გულისათვის ვკებები ჭ ჩემი
 სინიღისი ეასიწმინდა, რადგანათაც მე დიდი დანა-
 შაული ვიყავ შენთან. აწ იყავ მშულობით ჭ ვა-
 ნაკრძოსო უფალმან დღენი შენი, შენი საყვარელი

ძრფასის შეუღლით. ეთხოვ ძრფასო მშაო შაო
 შიჯეო ყოველივე შეცთობილება ჩემი შენთან.
 ეს ანბანი უნბო ავტორს ერთმა მისმან შონა-
 თესავემ, რომელიც თვთ მნახველი იყო ამა ანბისა.

თ. სამსონ ანაშიძე.

1860 წელსა.

15 აბბაშეს.

ხ. ბეცაბურგს.

ესე არს ს.პ.მ. შემკმელი, ცეცსლი უსილაგი,
 ულო,
 არ აჩენს გარეთ ნაშნს, შიგნით გაოსრებს ელას
 გულო!

ცრფობა უძლურთ გულთ წუაროს ჭევს მთა-
 თავან გარდმოქნებულს,
 რაოდენ გელსედ შარსა ვალს, ეგოდონ დაუძლურ-
 რებულს;

რა ჩემებრ გული კლდავანი, მიიღებს ეშისს
 ბეჭედსა,
 ზ დრო მას ველარ შემუსრავს, აუ არ შემუსრავს
 თუ კლდესა!

ვეტრფი, ვიდრემდის ვუმსერ მე, მისს შექსა
 ნათელს მთოვარეს,
 ვიდრემდის ოსერა გინდ ერთი, მშთომია ნიშნად
 სიუცსლის!

თ. გრიგოლი ორბელიანი.

თ. ილია ჭავჭავაძის კრიტიკაზედ.

საღმრთო წერილი ვეაზიოებს:

«ნუ განიკისნეთ, რათა არა განიკისნეთ.»

არ არის ეჭვ, ის პირი, რომელზედაცა ვხსწერ ამ მტრედს აზრს ჭ იქნება მკითხველიც, თუ რომ ეკუთვნის მაღალ სასწავლებელში გაზდილი საზოგადოებს, დამბრახავს ამ გვარ დაწეებაზედ, მაგრამ რადგანც ჩუენ მოვმდინარეობთ მამაპაპათ ჩუესყოებაზედ ჭ უმაღლესს პოეზიას, ვინა ჭილისოჭიანს ვბოვებთ უმეტესად საღმრთო წიგნებში, ამისათვის შემოვიტანეთ ჩუენის აზრის დასაწყისში ეს რამდენიმე საღმრთო სიტყვა. — მკითხველი მგონია მიხვდა, რომ ვლამბრაგობთ მეოთხე ამ წლის ცისკრის წიგნში

დაბეჭდილს თავად ილია ჭავჭავაძის თხზუ-
 ლებაზედ, სადაცა სავძაოდ პატრიოთ მოხსენ-
 ნებუელნი ვართ ცისკრის თანამშრომელნი.
 ისა ჰსწერს, რომ ოთხ სუთი პირთი გარდა
 ახალი პროზაიკები ჭ მოღვესენი ზოგი ერ-
 თის გარდა ღმერთმა შეინახოსო... რომ ამ
 ახლის რითების მორახსენებლებს, არავის....
 ჟერ ერთი ეს უნდა მოვხსენოთ თავად
 ილია ჭავჭავაძეს, რომ არა ღიჯერატორს
 არ შეშვენის ამგვარის უმუშრის ღვე-
 სებით მოხსენებათუ ღიჯერატურობაზედ
 თავსა ჰსდებს, რატომ ესკი არ უნდა მოეხ-
 სენებოდეთ, რომ ღიჯერატურა უნდა შეი-
 ცავდეს პატრონურს ჭ დარბაზლოურს ენას
 ჭ არა უშვერობას. ის გვიწერს, რომ ვი-
 თომც ჩუენ ვახდენდეთ ენას, არამც თუ ვა-
 კეთებდეთ. თუ უკატრავთ არ ვიქნებით, მგო-
 ნა თითონ უფრო ახდენს. წახდენა არ არის
 თქუენი ჭირიძეთ, პირუშლის შესავალის
 გვერდზედ სხოლიოში რომ იძახის: ჟ, ჟს,
 ჟ, ჟ, ჟ, სულ არ გვიხმარიათ, ჭ თუ ვი-
 ნიცობა არის ეს ენის წინააღმდეგეთ მია-
 ჩნდეს ვისმეს, ჩუენ ყოველითს მხათა ვართ
 ვავსცეთ მასუხიო. ჩუენ როგორც შეგვიტ-

ყვა, ილია ჭავჭავაძემ, ბატონებო, გაზდილი
 გახლავსთ უნივერსიტეტში, სადაც ასწავ-
 ვლიან მრავალს საგნებს ჭ, რასაკვირველია
 სწავლას მიიღებდა, მაგრამ აჲ საკვირველი!
 უბირჟესლესი საგანი არ შეყობინებია ჭ ლი-
 ცერატორობისკი! თუ ნებას მოგვცემს, მო-
 ვხსენებთ, თუძკავი მალაღ სასწავლებლებში
 არა ვყოფილვართ, ჭ არა თუ მალაღ სასწავ-
 ლებელში, შინადამატ ვარეთ არ ვავსულ-
 ვართ, რომ ყოვლის მწერალისათვის საჭი-
 რობ ჭ აუცილებელი იცოდეს: თეორეტიკა,
 ანუ ჰსწავლა კელიოვნებითის სიტყვებისა.
 ეს რომ ყურადღებით წაეკითხა, ყეჭველია
 არ იტყოდან. ჟ, ჟს, ა, ჯ ჭ კ-ის ხმარება
 საჭირო არ არისო. (რატომ არ იცის თანად
 ილია ჭავჭავაძემ, რომ ბუნებით მომზადე-
 ბულთა სიტყვათათვის აღრევე დადებულ არიან
 კანონნი, რომელიცა არიან მართალინი ჭ,
 რომელითაცა გამოტულა დიდი გიობა უნდა
 იყოს.) თეორეტიკა ენისა განსაზღვრავს: ა, რა-
 ვდენი მოუცია ბუნებას ჩჟსწათს ხმა გამო-
 ხატვსათვის სიტყვათა, ბ, ვითარ შეყერთებია
 მას ესე ხმანი შედგენისათვის მარტულთა,
 გ, თუ ვითარ შედგენილან მარტულთაგან სიტყ-

ყუჩანი, რომელითაოუსსა განაყრესებიათ სხუა
 ჭ სხუა გუჩარი სახე მნიშვნელობისამებრ გა-
 მოხატვსა ჭ დ, რომლისა კანონით განაყსა-
 ზღურავით შეერთება სხუა ჭ სხუათა სიტყუათა
 რათა შედგენილ იქმნენ პირშესლ დაწყებითნი
 აზრნი შეერთებულთა სიტყუათა. ყოველითა
 ამით განხილვა, გამოძიება ჭ ახალითა კანონთა
 დადება ჩუშნი საქმე არ არის, რადგანც ყო-
 ველი ესე არის მოყვანილი ცნობაში ჩუშნ-
 ზედ აღრე ბუყება გვეყუზება თქვ ქუათ ჭ არა
 ქვაო; ბუყება გვაძილებს თქვ ჩუშნო ჭ არა
 ჩვენო. (თუ ველიოვნების თეორეტიკა არა
 გრჩამთ, გრამმატიკისას რაღას იტყუთ, რომ
 ჩუშნის ენის თვისებას ეს შესანიშნავი კანო-
 ნები შეუდგება: სადაც ვ დაჰყება უხმოვანს
 ასოებს შუა, ან სადაც ვ-ს წინ უძღვის
 უხმო ასო, — იქ ვ-ს მაგიერად ჭ უნდა, —
 სადაც ამ ასოს თან დაჰყუშა ე, იქ შ უნდა,
 სადაც დაჰყუშა ი, იქ ვი მაგიერად უნდა
 ვ. თუ არც ერთის ვაგონება არა ჰსურს
 უბატრეცემულესს უნივერსიტეტში ვაზდისს,
 ეს მაინც როგორ არა აქუს მხედველო-
 ბაში, რომ სადაც ყურით გვესმის ვ-ის მა-
 გიერად ჭ, ან ვი-ს მაგიერად ვ, იქ ეს მარ-

თუ წერა არ უნდა ვაძეოთ უკუყოლებელს, რადგანც ბუნების წინა აღმდეგი იქნება. — თუ რომ უფ. ჭაკჭავაძეს ჰსურს ახალისების დახადება, ესკი არ ვიცი. სხუშხუდ ბძანებს: რითმების ცრფილალებისათჳს აზრსა სწირამენო. თუ უკაცრაოთ არ ვიქნებით, მგონია ენასაც თითონ ახდენს ჭ რითმების ცრფილალებით სიტყუშხსაც ამხინჯებს, აე, რომ ჩუშნის ენის მნიშვნელობა სრულგებით აღარა აქჳს. თუნდა ჩუშნც ავიღოთ მაგალითად იმისი უკანასკნელი სამი ლექსი მეოთხე ნუმერშივე დაბეჭდილი ჭ გავსინჯოთ ვარგა თვალს დაკვრვებით:

“ამისი ლექსი სუბუქ ფრთითა
ხან მეგჳლისში ჭ სხ....

სწორეთ მოგახსენოთ არ ვიცი რის თქმა ნდომია. სიტყუა ესე “სუბუქ” ქართულთ არ გახლავსთ, — ამისი მხგავსი სიტყუა გვაქჳს მართალია, მაგრამ ის სიტყუა “სუბუქ” ვი არ გახლავსთ ჭ, სუბუქიკი. — რომ ვთქო სუბუქის ფრთითა, თუქცა ფრთითაც შეკითხვა, რადგანც ფრთით მხოლოობითი რიცხვა ჭ არა რომელიმე არსება არ არის, რომ ერთის მხოლოობითის ფრთით დაფრინამდეს,

მაგრამ არა, ჩუშნც შეუტყუეთ, სუბუქის ფრთით, ანუ სუბუქის ფრთებით რომ დაეწერა, მარტყალი შეტი მოუვიდოდა ჭ, ლექსად აღარ გამოუვიდოდა. — 518 გვერდზედ, შირუშლოს სტრიქონში ზმანებს ბატონი პოეტი: „ხან დაჰყურებს ღრუბლიანი დაფიქრებით გოგჩის ცხასა...“

ვის გაგიგონიათ თქუშნი ჭირიმეთ, ითქუას ღრუბლიანი დაჰყურებს, მოღრუბლოული დაჰყურებს შეიძლება, ანუ ღრუბლით დაჰყურებს გასაგონია, ღრუბლიანი დაჰყურებსვი შირუშლი გავონება! ავი მოგახსენეთ რომ ახალის ენის დაბადება უნდა! ამისი არ იყო.

„ღ ემდურის ყარობ მღერით...“

ჰსწორეთ ეს ყარობ იმავე სუბუქს მიემზგავსება. — ჭ თუ უკაცრათი არ ვიქნებით იმის „ველი გავიქნიე ფებს ჰგავს.“

„ან შენ მაშინ რა იცოდე,

ან შენ გიჟმა რა იცოდა....“

ავი მოგახსენეთ გრამმატიკა არა ჰსწამს შეთქი. — განა დავიწყებია, რომ კითხუთ ლექსს, — ვისმა გიჟმა? მოსდევს ნაცვალ საველი მოქმედებითი, მაშასადამე უნდა ითქუას,

შენმა გიყმა ზე არა შენ გიყმა—მაგრამ ყუნდა მიუყტვოთ ამ შემთხვევაშია, რადგან შენმა რომ დაქწერა ერთი მარტული მეტი მოუყვიდოდა, ლექსის შეწყოზა დაიკარგებოდა, იმით პრამხად შეიცვლოებოდა, ზე ლექსად აღარ გამოუყვიდოდა. ზო! ესკი დამავიწყოდა, ყუთყოთ ილია ჭავჭავაძეს რატ მოხვდება ზე როგორც იმისათვისა ჰსწერს. რომ გაუგონია პოეტების ჭანტაზიას თავისუფლება აქუსო ზე პოეტებს ამ გუარები მიეცევათო, შემოთშემეღლო შეთქო, აბრახუნებს შეთქი, მაგრამ ზდილოზა, წერის სურვილითი როგორ ყუნდა დავჰვარგოთ?

«ტყვეს ესხმება ფოთოლი,

აგერ მერცხალიც ჭყვივის...»

სასაცილოა ჭყმძარიც ზე სამწყხაროც რომ ასე შეიცვალოს ჩქსნი სამშობლოთენა. თქუსნი რისხუა მქონდეს თუ თავის დღეში გამეგონოს მერცხალი ჭყვივისო, ღორზედვი გამიგონია ყუთქით, ღორი ჭყვივისო, იქნება თდესმე ზუღბზუღბედაცა თქქას ჭყვივისო, რატომ? . თუკი მერცხალი დაიჭვივლებს, რატომ ზუღბზუღბივი არ ყუნდა ჭყვიოდეს,—სადაც ვაზს აობლებს ბაღში,

რომელსაც რამდენიმე ასი ზ ათასი სხვა ვაშები ახვევიან ზ, სადაც იესო ქრისტემ ქმსყანა ამ სიტყვით აკურთხა «განძრავლით, ვითარცა ვენახი მსხმო.» ისეი აბზლებს, მამ რატომ მერცხალივი არ დაიჭყვიგოებს ხეზედ შემომგდარი მაისის დროს!

ამას გარდა, ერთი ვადაშალოს გრამმატიკა ზ წაივითხოს ზედ შესშუთი საველი, ჰბო-
ვებს სადმე ამ სიტყუშბის ვანონს, «ძალიან უბატარესსა» თუ ძალიან არის უბატარესი რაღა საჭირია, თუ უბატარესი არის ძალიან მგონია მეტი იყოს.

მერმეთ ვსთხოვთ შეასმინოს ჩემს ვაუნა-
თლებელს ვონებს, მაგ ვანთლებულომა ჰა-
ტივცემულომა სტყუდენტმა, რა მნიშვნელობა აქვს ამ ლექსებს: ვსტეტიკური, სენტიმენ-
ტალური, დრამმატიკში ზ სხუნი.—ხომ იცის რომ ჩუშნ ცისვარს მკითხულუები, უფრო მეტი ვგულოვებიან სოვოლებში, სა-
დაც ვსტეტიკური, იქნება საჭმელოთაც მი-
ვილოთ. ვანა ყველა მაგასავით ვანთლებუ-
ლნი ვართ.—მამ თუთონ რაღათ დაიციანება
«ცისვარში შეგვხულდრია ვარძონიუთი
სიტყუვები, მაგ. ზადარა, ოსტროვები, ლინი-

ები, მაგრამ ეს სიტყვები ისე სასატილონი იყვნენ თავის უშვერობითაო... ბძანებს თ. ილია ჭავჭავაძემ, ჩუშნვი შშობელ მამასაც არ დაუთმობთ ჩუშნ შშობლიურ ენის მიწასთან ვასწორებასო. ენა საღმრთო რამ არისო.» თუ შშობელს მამასაც არ უთმვენ ენის შორევენს ზ, თუ ენას სახავს საღმრთოდ, როგორ შემოიურევს ამ უშვერს, შორეენილს ზ ბიჭუყუჭების სიტყუშებს: წრიპლიანი, შორახუნები, ავანგლა ვანგლა ზ სხუა. აჲ ვიდევ ეს სიტყუშბი: ისე ნაირად ჭრინჭრინგუნ თავად ერისთავის ლექსები, როგორც... მე შრცხუშნაან ამ საბაველიის ლექსების განმეორება. ლიტერატორი, ზ ამ გუარას სიტყუშბის შემოტანა ჩუშნს შშუშნაერს ენაში, რომელზედაც იბახის არავის დაუთმობთ შეურაცხებასო.

ზ ამასაც ანბობს, ნეტავი თრიოდუ ვსა იყოს საქართუშ ლაში, რომ ჩუშნი ბოროტუბა ვრითიანთ ასწეროს ზ დავკანახოსო... ეტყობა სალავბოს ფურცლები არ წაუკვიობავს ზ თუ წაუკვიობავს, იმისს მესხიერებას შორს დაუნახავს, ზ არა ის, ვინც მეტის მეტად დამუყებულ სიუჭარულითა ვამო, ანგელითსხუით ასახლოებს

საქართველოსათვის... ჩუქნს მივხვდით ამას ვისზედაც ბძანებს ჭ, თუ უკაცრავით არ ვიქნებით, ინგლისს ღმერთმა იმისთანა წმინდა გრძნობა, წმინდა სიყუარული ჭ თუინდა მწერლობა, მოიპოვებოდეს ამ ჩუქნს დიდს ჭ ახალს პოეტში. — ძალიან საკვრელად მი-
 აჩნდა, რომ არა გვეყუანან ბაიროვნებსავით, შეგსპირებსავით ჭ სხუათა ევროპიის გამო-
 ჩინილთა პოეტთა მგზავსნი, — ყოყოთი თუ-
 თონ პოეტის ამ წარჩინებულ საკელს! ჩახრუხბილვან მოვიდებულთაქ ამოდენ, სძ-
 თაჲს ვარდა ჭ თავის თავისა სრულგებით არავენ მოსწონს. — მაშინვე ენაზედ მოგვა-
 დგებიან ჩუქნი სასიქადულთა რუსთველის სიტყუებით, მხოლოდ ჩუქნებურადვი დავი-
 წყობთ ხოლმეთ:

«ვახლოვის ღიქსი ცოტაა ნაწილი...»

თუ ღმერთი გრწამთ მკითხველნო, ყრჩი-
 ვთ თავისებურად ნუ დაიწყობს, ველი აი-
 ღოს, თორემ რუსთველის ღიქსების მშუქ-
 ნიერება სულ დაიკარგება ჭ მართლთა მამა-
 გუნდინებელი ცოდვა ეს იქნება. — აბა რო-
 გორც თამარ შეფას შეთერთმეტე საუკუნეში აღუზრდია ათინაში შუდი ყმაწული კაცი ჭ

იმათი ქმნილება, დღევანდლომდენ იდიდებთან
 ზე ყოვლის ქართუშლოისაგან კმაყოფილებით
 წაიკითხებოდენ, ამ შუდის საყუყუნის განმავ-
 ლობაში ხალხში მომდინარეობენ, ახლო
 მეგ ახალით განათლებულთაგან მაღალით სის-
 წავლებლებში ერთერთმა მოგვცეს ერთი
 უკვდავი ქმნილება, შუდის მაგიერ შუდასს
 აღარა ზრდის ჩუშნი დიდი კელიძე?

ყველა იქით იყოს ზე, მგონია ლოდიკაც
 დაუკარგავს თავის კრიტიკაში, მაშრა არის
 ეს თუ ლოდიკის დაკარგვა არ არის. ჯერ
 იძახის: ვინ ჩუშნი ზე ვინ ესტეტიკური კრი-
 ტიკა! ჩუშნი ერთი ყბრალი სიკუდილის შუ-
 ლი ვართ ზე სად შეგვიძლიანო. შემდგომს
 აზობს: იმისთანა ღვთის წყალობა თქვენა
 გაქვთ, როგორც გამხილავი შეხვდო...
 ჯერ თავს იმდებლებს, შემდგომს წინააღ-
 მდევად ღაპარაკობს ზე თავს იმაღლებს. ვაი
 ლოდიკის კანონის დაცვა გახლავსთ!
 იქნება როგორც უსწავლოელში მრავალი
 ნაკოყლოვანება ჰბოვოს ჩემს ლექსებში,
 მაგრამ რას ვურველია მეც რომ იმასავით
 მაღალი სისწავლებელში გაზდილი გყოფილ-
 ვიყავ, მაშინ შეტოვებებს მორიდებულთი ვიქ-

წებოდი ზე ამასთანავე იქნება ჩემს რამდენ-
 სამე აზრს დაჰმატოს ჩუქულებრივი კუპლად
 თავისი აზრი, მაგრამ უკაცროთი ნუ ვიქნე-
 ბით, აგეროვანს ჰასუსს ნუღარ მოელოიან
 ჩუქუნგან, განხილვა ზე ვის შესრეხედაც არის
 სიძნობითვე მიგვიჩვენია მკითხულობითვს. —
 სულ რომ ასე ვჰსწეროთ, ჩუქნი უყურნალი
 ამ ერთმანერთის კიცხვას მოუხდება თქუქნი
 ჭირიძეთზე კარგი რაღა დაიბეჭდოს? ზემო-
 ხსენებულს გარდა ვიდევ ბევრს წერილიძანს
 11 შეტაოძებს ვბოვებთ უფლის სტყუდენტის
 კრიტიკაში, მაგრამ იმას რომ გამოუდგეთ
 შორს მოვა ზე მკითხულობსაც მოსწყინდება,
 შოლოდ დასასრულს ამას ვსთხოვთ ჩუქნის
 შრივ როგორც თ. რევაზ ერისთავს, აგრე-
 თუქ ჩუქნითა თანა მოძმეთა შწერალითა, არ
 შიადქციონ ყურადღება ამ გუჯროთა შენიშნუ-
 11 ლებთა, რადგანც ვჰსწერთ ჩუქს არა დიდე-
 ბისათვს, რომ დიდება შევიძინოთ, არცა
 თვთან იმ იღია ჭავჭავაძესათვს, რომ
 უთითუთმოვწონოთ ჩუქნი ჩაღის თღენი
 შრომა, არამედ ცისკრისათვს, რომ ეგების
 11 როგორმე შევიძაგროთ ღელის ერთა უყურ-
 ნალი, როგორც თქუა ჩუქნმა სასიყვადყოით.

მწერალმა ბაქარ ქართლელმა ჭ, რომლის შრომებით მიეცა ღირსება ჩუშნს ცისკარს, თუმცა ბძანებს იღია ჭავჭავაძე, რომ უყურნალი არ უბრვა ვერესელიძესაო. მუროვასს დიმიტრი ბაქრადის თხზულებებზედ, არღაზიანზედ, რომლის მოთხრობა საკმაოდ განთქმული იქნა ჩუშნში ჭ სხუშზედ სრულებით აღარას ფიქრობს. მაგრამ ეჭ! მომაგონდება ამ შეთხვევაში საღმრთო სიტყვა: «მიუტევე მაძაო, რამეთუ არა იცინარასა იტყუან!...»

გნენა ბარბარე გორგაძისა.

აპრილის 25

1861 წელს. ტფილისს.

22-ს ოკტომბერს, 1960 წ.—დედოფლის წყარო (*).

(ივ. კერესელიძის მოგზაურობიდან.)

სიღნაღიდან სამს გვრსზედ, მარჯენივ მსრივ,
საიდგანუ იწყობა სამსლუარი ქიშიისა, არის

(*) რადვანტ ბერი სტატიები მოგვეყურენ რედაქციაში, ამისთვის გბეჭდვა ჩემის მოგზაურობიდან, მხოლოდ მთავი ერასს აღავს, ნაწივეტ-ნაწივეტად.

მონასტერი, აღმუშებელი წ. ნინოს საკელსედ. ამავე მონასტერში დაფლულია ეუმი ქართულთ განმანათლებელისა. — ეიდრე მივა მეზავრი ჭ მია-
 ლწევს მონასტრამდინ, ცსა ანის აღმართ-დაღმარ-
 თიანი, ცალ მსარეს სეობა ჭ გადასხედო,
 რომლით დაჭყურებს გრცელს მინდოის; მეორეს
 მსარეგ მდებარეობენ სოფლები ერთი ერთმანერთსედ
 მიწყობილები: ქედელი, საქობო, შემდგომს ბო-
 დბე ჭ სსუა. — როდესაც მიმაგალობს მეზავრი,
 შორიიდან მოსხანს ცამარი, იმის საკელსედ გა-
 კეთებული, რომელმაცა დიდი საღმრთო ლუწ-
 ლი შესწირა ივერიას მეოთხეს საუკუნეში. რომ
 დესაც მიველი, დამხედა ეპკლესიის გარდა, მარ-
 ჯენიგ ჭ მარცხნივ სასლები; მარჯენიგ თრი
 ეცაყიანი სასლებია, რომელშიაცა მდგარა უკანას-
 კნელი წმ. ნინოს მონასტრის ჭ მრთელის ქიზი-
 ეის მიცრონოლიუცი, თავადთ მიეამჟლებთაგანი,
 ნაცივეცემული იოანე ჭ, რომელსაცა თავისის ღვა-
 წლით აღუშენებია ეს სასლები. — შესაგლს ეპკლე-
 სიის კარებში, რომელიცა შეკრულია თლით ჭ
 რომელიცა აღებულია სსუა ჭ სსუა ფე-
 რდის ჩინურის ქეჭბით, ნასავო შემდგომს სედ
 წარწერას: „განმისვენით ბქენი სიმათლისანი,
 შევიდე ამას შინა ჭ აუარო უფაღს ბრალი ჩემი“

მარჯნივ ჭ მარცხნივ სვეცებოა, სსუა ჭ სსუა
 წმინდანების მსაჯურობით აკსებული; მეორეს მხრივ
 სვეცზედ, მარჯნივ მსარეს, ისილაეთ თუთან
 უკანასკნელს ბოდბელს, მონაზონის ცანსამოსით,
 რომელსაცა მსურვალეთ გაუწყრია კელი წენათ ჭ,
 რომლის წინ ასდღლაგია, თავისს სიცოცხლისვე
 დროს დაუსაჯინებოა. იმავე მხრის მეორეს მხრივ
 დასაჯულია სრულის მღუბელ მთავრის შესამოსე-
 ლითა, ცალ მსარეს უწყრისს სამთლები, სოლო
 მეორეს მსარეს ფუარო. — აღსავლის კარებას,
 მარჯნივ მსარეს, შევალს ზატარა სენაკი, სადაცა
 ასდღლაგია გვაში წ. ნინოსი. ზედა ადგა მარმარი-
 ლოს ქუთ გამოჭრილი კუბო, რომელსედაც
 გადაფარებულია მურფასი ფარხა. — ისეი დამვიწუდა
 ჭ არ მოვისსენიე, რომ ბოდბელის, სამონაზონ
 ცანსამოსის მსაჯურობას აწერია, თავისივე სიცო-
 ცხლეში ჭ თავისივე შეთმსუელი, შემდგომია აქენი
 ვარ მაცხოვრე შე, რამეთუ მცნებანი შენნი მრწ-
 მენეს შე, დაძრვა ლამაზრიცა ესე მთებარე სასან-
 თლესა ზედა ტყემარიცისა მღუბელ მთავრისათა;
 საჩინო მწყემსი ბოდბელ მიტროპოლიტი, სანაჯ-
 რელი კასთა ჭ ქიზიყისა — ეს არის შესანიშნვი
 ამ უკანასსნელის ბოდბელის მღუბელ მთავრობაში,
 რომ ებკალესია ესე შეუძვია ყოვლის მსაჯურობით

ზე შეუპოვია ყოველის კეთილის ღირსებია; ამას
 ვარდა აღუშენებია სსლებში როგორც თავისთვის.
 ისე სსუთათა ბერებისათვის სენაკები ზე ვაუძარ-
 თავს სასწავლებელი თუთან ამავე მონასტერში,
 რომელიცა იმის ვარდაცვალებამდინ არსებობდა.
 დროსა, ექმს ზე ვარემოებას მოუსნაია ყოველივე
 იმისი კეთილ განკარგულება ისე, რომ აღარცა
 ერთი იმის დაწყებათაგანი არსებობს ასლად; თუთ-
 ქმის ეს წმინდა უძარი ნინოხი, მონასტრად
 აღორ ირიცხება ზე აღარც თუ ერთი ბერი მოინათ-
 ვება, მხოლოდ მიუწყრიათ სიღნაღსედ; ამის
 კარმიდამოში აღარავინ სცხოვრებს, ერთის დია-
 კვნის მეტი, რომელმაცა ვაგვილო კარი ზე დავა-
 ურია. — დიდადა მსურდა შენსა საღარო, რადგანც
 მსმენიუთ ქება სეგკალისიოს ნიეთებისა, მიგრამ
 ვასალები არა ჰქონდა ამ დიაკვნს ზე იმსდა:
 წინამძღუარი სიღნაღში ბმანდება ზე ვასალები იმასა
 აქესო. — წინამძღუარს ბინა აქ არა ჰქონია, დგო-
 მით მდგარა წმინდის სტეფანეს მონასტერში,
 სიოსაზედ. — დიდად საჭიროთა ჩუქნთვს, რომ
 დროებამ არ ჩანთქოს, რა ჩუქნულება ზე წესი
 ყოფილა, ამ ყოვლად სასიქადულოს მონასტერში
 ვიდრე ვარდაცვალებოდა უკანასკნელი მღუფელ-
 მოვარი იოანე. — ჯერ პირუტლად ეს უნდა მოვი-

სსენით ზ უნდა ვსთქვათ, რომ ბოდბელს ის უფლება ჰქონდა ზ ის ძალა, რა ძალაც ზ უფლება აქვს თუქმის ნაცრიარსსა. ეს განარჩევდა სხივანს რაც უნდა დიდი ყოფილიყო ერთის საათის განმავლობაში; ეს მოარიგებდა ერთს წამს ზ ერთის სიცევით მოდევნა, რაც უნდა მალლის ფასისა ყოფილიყო ზ ეს აგრილებდა განსურბულს უკმაყოფილებას ცოლ ქმართა შორის. — ამისათვის, უფრო უყურდა საღისს, რომელიცა განუსომელს ნაცივსა ჰსცემდა. როდესაც ბოდბელი, დღესასწაულის დროს მსჯია წამოსსმული შებმანებოდა ხალხე ვბბლესამი ლიცურგის შესასრულებლად, წინ მიეცებოდნენ თავად-ახაურნი, მსლო-მსლო ზ შორის სოფლებითიან მოსულები, მელობლები ლაღადებით შეამანებდნენ წმინდას ცამარში, სადაცა დაიწყობოდა საღმრთო სამსახურის აღსრულება. — მელობლები იყვნენ ორ ზირად: მარჯვნივ ზ მარცხნივ სვეტთან, ზ ეწოდებოდათ მომარჯუტსნე ზ მომარცხენე. ეს მომარჯუტსნე ზ მომარცხენი ვალობდნენ რიგ რიგით. ამ ვალობის მშუტსნიერებას კაცო შეიცეობს ყოვლის მუტლებურის ქარაველისაგან, რომელსაცა ბევრეველ ჰქონია წირვის მოსმენის შემოსევა წ. ნონოს მოხასყერიში. რა რომ ვათავდებოდა წირვა,

ბოდბელი გამობანდებოდა ზ დაბანდებოდა საგრი-
 ლობელში. დიდის ტანდარის სის ძარში, სადაცა
 ვაის შემოესვეოდნენ თავისს თანამომენი ბერები,
 სტუმრები ზ თუ იქ შესვდებოდნენ სამღუფლონი.
 აქ იყო ცკბილი საუბარი ასლ, ასლ ანუ ძეგლ
 საქმეებზედ. როდესაც საკამოდ დროს ვაგარებდ-
 ნენ, მაშინ უოვლად სამღუფლო მიიწვევდა იქ
 მყოფთ სადილზედ, თავისს სასახლეში საზოგა-
 დოს სასადილოს დაბანში. თავზედ იდგა ცანცი,
 რომელსეც ვაის შემოისსედა მხოლოდ უნარ-
 ველსთა ზირთა, მიის დაბლა, ორ ზ სამ ზირთა,
 ისდნენ ბერები, სტუმრები ზ სამღუფლონი. —
 შექლო ბერს, არ ენებებინა სადილი ბოდბელის
 სუფრისზედ ზ მიეცნინებინა ულუფა თავისს სხა-
 კში, რადგანც ყველას ულუფა ეძლეოდა. სადილის წინ
 ივლობებდნენ ზ აღსარულებდნენ საღმრთთ წესს.
 შუაში იდგა დიდი სანაყურე, ორ მელზეს ტურე-
 ბით კელში ეწყრათ ღზნო ზ თსი, რომლით
 ერთი ჩამოურიებდა მარჯვნივ მსრივ, სოლო
 მეორე მარცხნივ. რომელიც არ დასცლიდა, იმ
 დანარჩენს ღზნოს მელზავე ჩაასამდა სანაყურეში
 ზ ასლად დაუსხედა სსუას. ეს ღზნოს ნარჩენი
 ზ სუფრისა იქნებოდა სოლმე მოსამსხურებოსა.
 ამ სადილის ეანმეგლობაში თავს დასტრიალებდნენ

ყულურჩნი ვინოცობა იყო რისამე სჭიროებისათვის. — სადილს შემდეგ კვლად სამადლობელი ელობა ჭე შემდეგმს ბოდბელის ოსუეობა, იმათთან, რომელნიცა უფრო უყვარდა ჭე რომელთაცა უფრო სწყელობდა. ასეა კაცი გელარას ნასავს ამ ყოვლად სასიქადულოს მონასტერში ერთის ცასტის მეცს, რომელსედაც სშირად ბმანდებოდა ბოდბელი, ჭე ეს ცასტიც მხოლოდ მოგსაურს მსასურებს მჭმუნვარე დროების მოსაგონებლად. — მონასტერი ვარდუცვლიათ მცაცის ეპკლესიათ. — იმას აღარ ვანბობ აქითუ როგორი შეოლა ჰქონდათ ამ მონასტერში, როგორ ასწავლიდნენ მოწაფეთა ბურები, რა საღმართო წესი იყო ჭე რა საღმართო მოვალეობით აღსრულებდნენ მსწავლულები თავიანთს ვალს. მხოლოდკი დავაჯებ, რომ ამ მონასტერში ბოდბელის დროს ვაზდილნი ყრმანი, დღესაც ქართულის ენას მაღალ ჭილოსობის მკოდნეთა შორის ირიცხებიან.

წმინდის ნიხოს ეპკლესიითვან ემუხ ვერსსეედ მოშორებით სოფლის ბოდბის სევის ქვემო მსრივ სეობაში დეას მაღალ გუმბათიანი, საკმაოდ დიდი ეპკლესია აღმუყებული წმინდის სეფანესაგან, იმათ-თორმეტთ მოციქულთაგან, რომელნიცა ვა-

მოვიდნენ ასირიიდან ჭ რომელნიცა დაიფანჯნენ
 სსუა ჭ სსუა საქართუჭლოს მსარეს, ქრისტიანო-
 ბის საწმუნოების გასამტკიცეოდ — ამ წმინდას
 ჭ ღირსად შემოსილს სტეფანეს სუდა წილად
 ქიზიუი, სადაცა აღაშენა რა ეპკლესია, ქიზიუის
 შუა გულს, უწოდა როგორც ასლი მღებარე სო-
 ფელს, ავრუთვე თუთ იმ ეპკლესიას სირისის მო-
 ნასტრად, ესე იგი, ასირიის მონასტრად. — თუთან
 წმინდის სტეფანეს გვაში დაფლულია ამა-
 გე ეპკლესიაში კანკელის მარჯვნივ მსარეს. — სუდე
 წარწერა, რომელიცა არის მარჯვნივ შესვლას
 კარების თავსუდე, ამტკიცებს, რომ ეს ეპკლესია
 გასლებულია კანკელის შუფის ღვინისგან. — ამ
 ეპკლესიასა ჭეკანს საკუთარნი გლესნი ჭსაკუთარ-
 ი ვენახებო, რომლის სამკალობითაც გამოიკვე-
 ბებოდნენ ძველ ღროს ჭ თუთან უკანასკნელის
 ბოდბელის იოანეს ღრობდინ ბურები. — ასლი ეს
 ბურები ძრიელ შემტარებულან ასე, რომ სამნი
 მხოლოდღა დაჩხოშილან. ამათი წინამძღუარი არის
 არსიმანდრატო წმინდის ნინოს მონასტრისა. —
 მხოლოდ ეს მიკუსს, რად უწოდებენ წ. ნინოს
 მონასტრის არსიმანდრატათ, როდესაც რომ ბურებს
 არა აქუსთ აქ სადგომი ჭ თუთან ის არსიმან-
 დრატოც ძურათ არის აქ. ამ მონასტერს ვარშემო

ავლია ქუცკორის ვალავანი, სოლო თუთან ვალავანში, შესავლის მარჯვნივ მსარეს ბერებთან სენაკებია ჭ სადგომი წინამძღვრისა. — როდესაც შეველო ამ მონასტრის სანასავათ, ენაში დამისვდნენ სამხი ბერნი, რომელთა შორის იყო ერთი მოსუცებელი, თეთრ წვერზე, თვთქმის ოისძოვს წელს მიჯანებული. ვკითხე, რა შემთხვევით კელსედ ჭ შენობა ვსახოვე, — წელიწადი ამ ეკკლესიას აღმენებასა ჭ უსოფრება წმინდის სტეფანესი, რომელსედაც ალვარა უცოდვინარობა. — დიდად სამწუსაროა, რომ ამ ნაცივრეშულთა მამათა არ იციან ვარემოება იმ მონასტრისა, რომელსა საფარველსა ქვეშე იმყოფებიან. — ამ მონასტერს რა გამოქსცილდებით ჭ ვაივლით ქიზიყის სოფლებობის სეობასა ჭ ვასცილდებით რა თვთქმის თსუთმეცს ვერსაძინ, დედაფლის წყაროს მარჯვნივ მსარეს დეას წმინდის ელიას ეკკლესია, აღმენებული მალალს კლდეშედ. — როდის არის აღმენებული, ვისგან ჭ როგორ, ვერ აქამოდენ არავინ იცის. —

პირუცყვი მოშენება.

რიდუშელის გამოცდილებებითა, კარგი თივა, გირვანქის $1\frac{3}{4}$ ანუ სხვა ვითარიმე თივასთან თანაწორი პოხიერებითა პირუცყვი საკვები გამსაყოფელო არს დღე & ღამეში ჩვეულებრივს დროს სწრაფად ცხოველისა, რომელსაც აქუს 100-ის გირვანქის წონა. დროსა უკუშ ძროხების მაკობისასა ეს რაოდენობა საკვებავისა არა არს სავმარ, ვინაჲდგან თუნიერ სწრაფოჲს, სიცოცხლის შემნახველისა, საჭირო არს კიდევ საჭმელი გასაზრდელოდ ჩასახულისა, & ამისთვის უნდა ეძლეოდეს ღამაკვების პირველის ნახევარიდამ არა ნაკლები $2\frac{1}{2}$ გირვანქისა ცხოველს 100-ის გირვანქის წონისასა, ხოლოთ მეორეს ნახევარში უნდა ავიდეს ეს რაოდენობა სამს გირვანქამდის & უმეტესამდისაცა. ძროხასა, 800-ის გირვანქის წონის მექონსა,

უნდა ეძლეოდეს ხოლომე მეორეს ნახევარში
 24-ს გირვანქამდის კარგი თივა, ანუ სხუა
 საკვები, ჰოხიერებით თივისა თანასწორი. მა-
 გე ძროხამ, მექონმა 100-ის გირვანქის წო-
 ნისამან, უნდა სჭამოს მწვანე ანუ ნელლი
 საკვები 9-ილამ არა უმეტეს 12-ის გირვან-
 ქისა; არ უნდა მიეტეს მხოლოდ ისეთი
 ნელლი საკვები, რომელიც მიუტყოს შემო-
 ბერავს, ვითარცა მაგალითობრ იონგა (კლე-
 ვერ) ჭ უმჯობეს არს შემოკლდეს მიტემა
 ნელლის საკვებისა, ხოლო მოემატოს იმის
 მაგიერ ხმელი; გაშვების დროსაც საძოვ-
 რად საჭირო არის ეძლეოდეს მაგე ძროხებს
 ცოტა ხმელი საკვები. ყოველი საკვები
 საჭირო არს შესწორებულ იქმნეს ნოყიე-
 რებით თივისთან ჭ ეძლეოდეს შესაფერის
 თივასთან ზომითა, მაგრამ უნდა დაცულ
 იქმნას განიად, რომ ეძლეოდეს ჰოხიერი,
 გარნა არა მოყნებელი საკვები, ამისთვის
 უმჯობეს ჭ ესახარგებლიც არს ყოვლისა,
 რომ მაგე ძროხებს ეძლეოდეს სხუა ჭ სხუა
 ჰოხიერი არეული საჭმელი. რაც შეეძლება
 სხმელის რაოდენობასა, შეიძლება ეძლეო-
 დეს მან ძროხებს ყოველივს ვიდრემდის

გაძლებოდნენ ჭ უმჯობესი არს ასმევედნ
წმინდას მდინარეს წყალსა ანუ თბილის
წყალს შავის ჰყრის (რუხაი), შერვა ჭ
მუხუდოს ფქვილითა

მავე პროცესს არ უნდა ეძლეოდნ მომა-
ტებული ნოყიერი საკვები ჭ დიდად ბევრი,
მაგალითებრ: ჰყრის მარცვალი, ზეთის გა-
მონაწყური (კომტონი). თუთ სწორეთ ამ
საქმეში გამოცდილებათაგან აღმოსჩნდა, რომ
ხბოები ამ პროცესისანი იქმნებიან ხოლომე
სათუთონი—ტანოვანნი ჭ სუსტნი. უფრო ცუ-
დათ იქცევიან პატრონნი მაშინ, ოდესაც
მსურველნი პროხის მოგების შემდგომ
რძის მომატებისანი, მხოლოდ რაოდენისამე
კვრით აღრე მოგებისა იწყებენ პროხების
ჭმევასა მომატების პოხიერის საკვებისასა ჭ
დიდის რაოდენობით, ხოლო იმ დრომდის
აჭმევენ საკვებასა ნაკლოყლივანსა. ხბოები
ამ შემთხვევაში დაუწყებენ ესრედ ბევრსა
რძის წოვასა, თუ იზრდებიან დედის
რძითა, რომ საჭმლის მოსანელებელნი ორ-
ღანონი ვეღარ შეიძლებენ მონელებასა მო-
წოვილის რძისასა ჭ ამისაგან გაუჩნდებიან
კუჭში სიმუცე ჭ მრავალი სინოყიერე,

მაწარმოებელი მუცლის ტკივილისა და სექ-
მოზისა. გამოცდილებათაგან არის მიხვედრი-
ლი, რომ კარგი არის, რომ ცოცხა შემოკ-
ლდეს ჩუწყულებრივი მიცემა საკვებისა სა-
კუთრივ კარგად ნაჭმევის პროცესისათვის
მოკვების წინა დროში, ვარნა არა იმ ზო-
მითა, რომ გახდეს იმასგან.

რომელნიმე პატრონთაგანნი პრატხვენ სა-
სარგებლოდ მოკვების ფურების ჭმევასა თუთ
ნაკლულოვანისა საკვებავისასა, მისთვის—
რომელთ ვითომც ესე ვითარისა საკვებავითა
ჩასახული ცუდად იზრდება დედის მუცელ-
ში, და რადგანაც ჩასახული იქმნება უსუსტე-
სი და პატარა ჩვეულებრივზედ, ნაკლებად
შეაწუხებს დედასა მოკვების დროს. ეს
ჰაზრი არის ტყუილი, ვინაჲდგან მოკვება
იქმნება ხოლომე შემაწუხებელი არა დიდისა
ანუ პატარის ხორცისა და რბილის ნაწილე-
ბისა რაოდენობისგან, არამედ ხარისხისგან
ძველოების რაოდენობისა, რომელნიც შესდ-
გებიან ხოლომე დამოუკიდებლოდ ერთისა ანუ
მეორისგან, თუნიერ ამისა ცხოველისა კარ-
გათ გამოკვებილისა, არა დასუსტებულსა, მა-
გარსა, უფრო მეტი აქუს ძალია გაუძლიოს

წკალებასა მოგებაზედ, ვირემც ცხოველსა
 სუსტსა, — ნიშნავს, რომ ნაკლოყუთების კვე-
 ბისაგამო მაკე პრობებისა უფრო ადვილად
 შესაძლებელი არს შემთხვევა უბედურებისა.
 გამოცდილება გვარწმუნებს, რომ თუნდ
 მაკე პრობებს სულ არ მიეცესთ საკვებავი
 მოძღინარეობასა შინა ვითარისამე დროახსა,
 მაშინ, რასაკვრელია, ის პრობები დასუს-
 ტდებიან; მაგრამ ჩასახული შინაგანი ცოტ-
 ცოტად იზრდების; თუნდ დედაც მოკვდეს
 შიმშილით, ხოლ შესაძლებელი არს გამოდუ-
 ხული იქმნეს ჭ დაჩნეს ცოცხლად, გარნა იმ
 შემთხვევაში, თუ ეს შესვლება მოგების
 წინა დროს, ესე იგი ფურის დამკვებიდამ
 შემდგომად ორმოცის კვირისა. არ ყუნდა
 ეძლეოდესთ მაკე პრობებს ისეთი საკვები
 რომლისც ისინი შეჩვეულნი არ არიან, —
 ამისაგამო შეიძლება უდროით მოგება, გა-
 ბერწება, ზოგჯერ ფრიად ბნელი მოგება.
 ამტკიცებენ, რომელი პრობები რომელნიც
 იკვებებოდენ თაღვებითა ჭ კომპოსტოს ფურ-
 ცლებითა, დიდად სუქიებოდენ, მაგრამ
 თხუთმეტიდამ თითქმის ვერც ერთმა მშუ-
 დობიანად ხოლ ვერ მოიგო; ამისთან სამი

პროხა ვაბერწდა, ორს ხშირად გამოხატურეს ჭ გამოიღეს წვრილი წვრილიად, ხუთი პროხა მოკვდა.

თუ შოგჯერ, ნაკლიყოფანებისაგან მოსაკვებავისა, ბერწს პირუტყვს აძლევენ არა ბევრს წამხდარს საკვებსა, რომელსაც ურევენ სხუა საკვებებში, დროსა უკვე პროხების მკვებობისას ეს არ უნდა მოხდეს, ვინაჲდგან ამისგან წარმოსდგება ეგრეთვე ვაბერწება. ამისთვის წუჯლო დასხმული სმელი საკვები, გაყინული, ზოსტყეული დაძალი საკვები, არ უნდა ეძლეოდესთ პროხებს; თუთ ნელლის ვარტოფილითაც არ უნდა ჰკვებონ მკვე პროხები მომატებულად. არ უნდა ეგრეთვე უძგებდენ პროხებს საძოვრად მინდორში მოყინვის დროს. მაგალითებზე შემოდგომამდე ანუ გაზაფხულამდე, ამისგან ეგრეთვე პროხები ბერწდებიან. პრიელი ცივის წუჯლის სმევა ვერაღ ავებს მკვე პროხებს, საკუთრივ იმათ, რომელნიც უწინ იყვნენ შეჩვეულნი თბილის სასმელისა, ჭ უფროს საწებელი არს, რომ მივსცეთ ნება ჭაბუბების წუჯლის სმისა; ამისგან მოხდება ვაბერწება. მკვე პროხები უნდა იყვნენ შე-

ნახულონი ზამთრითი თბილს ჭ ვრცელს ბინე-
ბში, რომ ცხოველით არ შეეძობოთ მწრა-
ფლი ჭ ყუყუვი ჰაერის ცვლილება, ჩქარი
გადასვლა სითბოდამ სიტყვეში ანუ სიტყვი-
დამ სითბოში.

ყნდა გაფრთხილება, რომ ცხოველი არ
შეძინდნენ, ვინაიდან აქედამ წარმოსდგება
გაბერწება. მოხდება ხოლომე საქონელით ბი-
ნებში, რომ პროხები ერთმანერთს ერჩიან,
ამისგამო მიიღებენ სნეულებას ჭ ბერწლე-
ბიან, ამისთვის ყმფობეს არს რომ განაძო-
რონ ხოლომე ცალცალკე ბინებდამ ერთად
არ ყნდა გამორევონ ხოლომე იმ რიგით,
რომ ერთი მეორეს ჩვენებოდეს, ვინაჲდგან
ესეც ვერეთვე მუნებელი არს, როგორც
ჩიხობა; არ ყნდა ატარონ პროხები გვერ-
დებსა ჭ ფესის მოხსნულიცს ადგილებში;
ერთის სიტყვით, ყველგან, სადაც საშიშარი
არის, რომ საქონელით იტკინოს რამე მწყემ-
სნი ჭ ზედამხედველით არ ყნდა სტემდენ
მავე პროხებს, დაკვირსაგან ივინი ბერწლე-
ბიან, იგებენ მახინჯებს ჭ არა იშვითად
ამისგან ყნახავთ ხბოები დამშალნი თუთი მყ-
ცელიში.

ვითარცა განონი, უნდა იქონიონ შედგე-
ლობაში შემდგომი: თუ ცხოველი ერთხელ
უკუშ გაბერწებულო, მეორეთაუ გაბერწდება,
მაშინ ის უნდა გაშორირცხოს მოსაშენებე-
ლთა რიცხვსაგან, ამასთჳს—რომ ეს შეი-
ღება განმეორდეს არა ერთჯზის. თუნდ ვი-
დეც მოხდეს ამისთანას პროხს ეგოლოის ხზო
ქ გაიზარდოს, მაინც თჳსება გაბერწებისა
უთუოთ გადავა ახლის ცხაველთჳედ ქ შეი-
ქმნება შემკვდროებათი. ამასთან გაბერწება
აწარმოებს სიძულოღისა სხუთა ცხოველთა
შორის ქ არა იშუათად შექმნება ხოლმე
მიზეზად მისა, რომ სსუანი ცხოველნიც გა-
ბერწდებათ ხოლმე.

შევე ცხოველთათჳს მიუცალოებლად საჭი-
რო არს მოძრაობა. გარნა იმისთანა, რომ
არ იყვეს უზომოდ დამლაოველი. ამისთჳს,
სადც არის ჩუსულოება პროხებთს მუშაობაში
მოხმარებასა, რვა კვრის წინათ მაინც ხზოს
მოგებაძღ.ს უნდა იყვნენ მოსკენებულონი.
მოწკელო უნდა მოისპოს 8 ის ანუ 6-ის
კვრის უწინარეს მოგებაძღის, იმისგამო,
რათამცა პროხებმა შეიძლოთ თავეთის ძალოს
ხმარება ხზოს გაზდაშედა. ნიშნები, რომელი-

თაც შეიძლება შეტყობა მოწველის დაცვების დროს მოსვლისა, იქმნებიან შემდგომნი: პირუშლად, ოდესაც რძე მომატებით დასოტავდება, ანუ სეორედ, ოდესაც რძე მიიღებს უზომით ვიდ მეტებულის ხაჭონს ნაწილებს; ყოვლის შემახვევში მოწველა ყნა შესდგეს არა ერთბაშად, არამედ თან ზ თან მოკლებით.

იოსებ მამაცაშვილი.

(განურცელბა იქნება შემდგომში).

აზრი აღზრდასა ზედა ყრმათათა დასავლიეთის
ვერობაში. —

მივსცემ თავსა ჩემსა ნებასა, შესახებულად ამა სიგანისა, წარმოვსთქვა ჩემნი შენიშვნანი. საფუძვლად უწლი, რომელსაცაღ დაუმყარება იქაური აღზდა ყრმათა, ფრიად შორს არიან იმ კანონთაგან, რომელთაღმი ვერ არს შედგომაღ. — ერთმა ვინმე ფრიად კეთილად განსაზღურა აწინდელ ყამის ყრმათა აღზდა სსენებულ ვერობაში: მან დაარქვა

მას საიდუმლო სწავლა, რომელსაც აქუს აზრი
რათა მისცეს სრულობა ზემო ზარსა, & მით
აღვლად დაჭაროს ნაკლებულობა შიენთ ზარისა.

დიდუკეთ სწოგადობას დასავლეთის ევრო-
პაში მიუღია ხუჭუღებად, რომელ მშობელნი
პირველსავე დღეს მოიპოვებენ თუთან ასლად
შობილსა & ჩამარებენ უბრალო მიმასა, & შემდეგ
მუძუს გაძვებისა, მიუჩიენ აღმსდელად კვალ-
დვე სსუსა დედაკცსა, რომელსაც არა აქუს თვის
წოდების ევართ საჭირონი თსუბანი, & ბოლოს
უცვლიან ამასაც, & აბარებენ მასწავლებელსა მამ-
კაცსა, მხოლოთ სრულებით, არ გამოძიეთსკეგლნი
არცა მისის ნამდვლის ცნობისს & არცა სსისა
მისის ფიქრისს.

ოდესაც ერმა შეიქმნების ათის წლისა, მას
აბარებენ საწავლებელში, — გიმნაზიაში, შორის
სსუსთა ერმათა, რომელნიცა არიან აღზრდილნი
სასლთა შინა მშობელთათა, ვითარცა პირუჭლნი.
ამისგამო სსენებულნი ტაბუკნი შესრულებენ რა
თვსთა სწავლათა, არა აქუსთ სკამო ცნობა სსეუ-
ლისა, რათა ცხოვრებაში აქუნდესთ ბედნიერება,
რომელიცა შეუძლებელ არს უსჯულოთათა. — ჯერ
არს სიყმაწვილად მქნევა ერმისა შეყვარებად
კეთილ-მოქმედებისა. ამის მიზნისგამო დიდნი

მწერალნი ძველთა დროთა, როდისაც მწიწრდნენ
 რასმე შესასწავლად ყრმათა აღზრდისას, მოიხსენებ-
 დნენ თვთ მცირეთა სტერილობათაც, რომელნიც
 მიღებულაჲს ჩუქს შორის სუცინლად. მაგალი-
 თებრ: სრისიან უწყედა, რომ მოეჩიებინათ ყრ-
 მისათჳს მამად მეკნიური დედაკაცი, ჭკვინტილი
 ანა შოთისთვს, რომ მამა იყოს კეთლმოლანა-
 რაკე. სმა მიძისა, ანბაბს იგი, ყველაზედ ზირ-
 ველად შეესებას სსმენელს ყრმისას, რომელიც,
 ბოლოს დროს აბამებს სმასა თჳსსა სმასა აღმზდე-
 ლისას. რასაკვი ამ სანში, ანუ უფრო გვიან,
 მოიჩიებს ყრმა, იგი მიუკილებლოვ დენერვს
 მას გონებში ჭ მტკეპებს სამუდამოდ. —

შენიშვნა ესე, ერთ რიგთ მართლია, არ შე-
 შეგნის თქმად მიძებთ კერძოთ, გარნა ადულ მი-
 საწერ არს აღმზდელოთადმი ჭ მოსწავლეთა. არა
 ჯერ არს დივივა ყრმათა ზდილობითა ჭ წესითა,
 რომელნიც არა ეთანსებიან კაცთა მოვალეობათა
 ჭ სარწმუნოებათა. — ზირველნი სმანი, რომელნიც
 შეესებათ მათთა მსმენელობათა, ჭ ზირველგზის
 ცნობანი, მიღებულნი მათის გონებით, დენერვან
 მათ შინა გვოდან მტკიცედ, რომელ მნელათლა
 შესამლებულ არს მათ მიერ დევიწყება. ამის მი-
 ხედვთ ადულ განსაჭხველ არს, რომ ყრმათა აღზრდა

რადენ საფიქრებელას დედამათათს, რადენ მნელ არს ღათანსება მათი აღსდა მათთა ნიჭთადმი, რომ ცანიწმინდოს მათი გოდნობა, ცანიხათლოს მათი გონება ტეშმარჯებითა ჭ შუადესნება მათი კეთილთა.

კაცი შესსებულად სნეობისა იწყებს მცნობელობასა მკაოე წელწადში; უბედურ იქმნებას იგი, უკეთუ მცნობელობა ესე არა ეძლევის მს დედამამს ყურის გდებით. ათფაგორი უნობს: დედამანი უნდა იყენენ აირუწულ აღმსდელად თვთა ყრმათა; იცინი მოგაღყნი არიან, რათა აირყელობაში უჩუწნებდნენ თვთა შუთთა ყოველსავე დაწყებასა კეთილსნეობათასა, ჭ ხურცა იფიწყებენ, რომელ შუქმღებელას ჩბერვად ტეშმარჯვის განათლებასა კაცისადმი უქრისტიანურის მცნებითა. კაცი ბუნებით მიილცვის ბოროტებისადმი, იგი მიილცვის ძალითა თვისისა ბუნებისათა, ჭ ამისგამო ცდილობს ქცევით დაეფაროს მის, რასაცა სედავს თვისთა, მეზავის მოქმედებაში. — ჩუწყოება ბამუსა მალე შეიცვლება სნეთ, ჭ სწყ შეიცვლებთის სასიითად, მეზავსად მათთა სასიითთა, რომელთაც სშირათ სედეენ ჭ რომელთანაც სამუდამოდ ატარებენ დროსა. — მაგალითნი მეცვლით მოქმედებენ ჩუწნსეად, ვიდრელა კანონნი; იქნება ამისგა-

მო, რომელ ივინი უმეცეს უფლობენ კაცის
 მგრძნობელობაზედ, ჭ კახონნი მსალოდ მოქმე-
 დებენ გონებაზედ —

იფიქრეთ, ამის შემდგომ, რაოდენის მეცადი-
 ნეობით მოვილენი არიან მშობელნი, რომ თვსთა
 შულოთა მოუწოდებენ კეთილ აღმზრდელთა, უკეთუ
 თუ არა სურთ, არუ არა ძალუძსთ კისრად აღება
 აღზრდა მათი — ცუდთა აღმზრდელთა რი-
 ცისგანი შევბენ, ვიდრე მდის კარგთანი; ამისაგამო
 სჭარო არს გონიერება, რომელ მწველ რიცხვ-
 ში აღარჩევიდნენ მო, ვასდამოცეკი შესაძლო იყოს
 შულის მიბარება; ადულ შესაძლო არს ამ გვარს
 აღარჩევაში შუდობა ჭ ჩიბარება შულისა ცუდისა
 მოძღურებასა.

აღზრდა წიგნთა სწოთსივითად მათისა, აგრე-
 თვე შეადგენს მშობელთათვის სეგანსა მწარუხვე-
 ლობისასა. — საბუდრო მწერალი, რომლისაც
 თსსეულბი არს საესე ზრწეუნგალოს აზრებითა,
 მოაცდუნებს ეუმს, ჭ სმარად მოიცვამს გონე-
 ბასა მისსა წარსწემქნდელის უფლებითა. — მაც-
 ნებელი საიული მასმანა გამოსცულოთ თუ აზრთა
 შევსწეწეებს ჩუზნ; წრვეთცეებს, შევსწეწელის
 წრვეთცეებს კეკლსა ჭ ჩეფეგეებს უბრსულსა
 შინ უბედურებასა. სენუკა იყო მიწეწეო ვარ-

ყვნილებიან რომელთა გამოგნებისას. — რეგისტრირებული შინაშენაკ, რომელ მისის დროს შემსწრნი კაცნი კისრულობდნენ სწინებს თსსულებათა, ფრიად ზე შეხელებთა, რადგან მის თსსულებაში საესენი არიან სასიამოვნო ბოროტებითა. მესესნი წიგნნი, საუბედუროდ, სშირად გამოეცემიან საფრანგეთის ქუჩენაში.

შეუღად აღსაქურ არს ყოველნი ცნობნი, რომელთაცა მალეუსთ სრულჭყოფად გონების ყრმისასა: საკარგი, ცეკობა, ანუ სსეულის მოძრაობა სსეუა ზ სსეუა თამაშობითა, ერთის სიტყვა ყოველივე სელოვნება უნდა მეგობრულის კავშირებით მიიღვოდეს მისდამი, რათამცა ჭაბუკთა კაცთა შინა გამეცეცებოდნენ გრძობნი სსეულთა ზ სსეობათანი.

სათამაშო ჭაბუკთათვის უნდა იყოს უმანკოა. მშობელნი ყოველის მალეთა უნდა ცდილობდნენ, რომელ შვილი მისი არ შეხეოდნენ უმესობათ სეპობათა, მოქლნაცა ბეგრველ კარგიებენ მეგობართა, ოღონტე არ დაკარგოს შეშისკვეა წარმოთქმად რომლისამე გასაცინარის სიტყვა — კაცსა კეთილსწყობით აღსდილსა მალეუს თქმა გასაცინარისა რისამე არა დამკარგველი მასეე ყემს სდილობის წესისა — იგი მეტად ამლაშებს სუ-

რობას, რომელიც თაგის გამოჩენსათს შეყსების
 სსუსა წაჯიოსნებასა. — დედაკაცი სსოყადოდ
 არიან უკუყსად აღზდილნი, ვიდრეჲ მამაკაცი.
 ამ გვარად მსსეუბოდნენ ცოცყოზის დროსნი,
 რომელიც იჯეოდა: ამის მიწეწი ეს არისო, რო-
 მელ დედაკაცი არა აქუსთ სპირად შემოსგევა
 შეყად სსუსა ჳ სსუსოა ადამიანთადმი, მამასადამე,
 მთ აღვლიდ მლუმსთ დაცვად სიწმინდისა თვსთა
 წნეობათა ჳ კეთილ აღზდილობათათა: —

ალოქსანდრე ზაქარიას ძე სყოხანოვი.

წერილი რელაქტორთან.

არ ვიცი რა მიზეზია, რომ ჩამტყვევლით
დავწერო რამე ცისკრისათვის. ნუ თუ გსუ-
ნო ჩემზედ-ც აღოუღანდარაო ზოგი ყრთნი
მჭკვერ მტყუშლნი ჭ შეამკობანო ჩემი
თავი, როგორათა-ც საბრალთო ვაზლოვი?

რეა წყლწიდი ერთათ ვხეხეთ გიმნაზიის
შავი სკამეიკები ჭ ჩუშნი ცოდნა ქართულის
ენაში ნაცვალ სხელს აღარ გადასცილდა;
მაშასადამე ძლიან ცოდვილი ვახლდები
ქართულის წწერდრბაში. ეს იყო, მი-
ზეზი რომ აქამოდე ვერ აღვასრულო თქუშნი
თხოვნა.

მაგრამ იანვრის აქეთ ცვილისში იმდენი
რამ მოხდა ჭ დაბეჭდა „ცასკარში“, რომ
არ შეემკლო არ გამოძეთქო, შეძლოები-

სამებრ, რაკდენივე სიტყუა მასედ, რაც და-
ვინახე შესანიშნავად.

ვიღაც კეთილის მსურველი, განათლებუ-
ლი & კეთილშობილი, იანკრის ნომერში
გაკვიმარტებს გენჭას შნიშენელობასა, მო-
ვალეობასა აღმომიჩეველთა & აღმორჩეუ-
ლთა, — ერთის სიტყუა დაგვიჩმუნებს, რომ
თუ გესის: „განახლება, განათლება, განვრ-
ცელება & გაკეთილშობილება;“ უნდა ავან-
თითო ფარნები, მოგებნათ & გჰპოვოთ სხო-
ლოდ რუსეთში გ-ხდილნი; დაუთმოთ ესლავ
იმათ ადგალები სსსამართლოებში, თორემ
დავიტყუებთ! „მართლა უნდა ვიქუათ: არ
იყო რა ამ დარიგებს ჰქონდა მოქმედება
საზოგადოებაზე: უყუყუნოდ დასდენ თავ-
თვის ალაცს, — მძულთ წარმოსთქუეს საზო-
გადო სჭაროება: ერთთა დაგვიტკ-ცეს,
რომ „პრიკაზი შეტს საბრებელსა გთხოვსო,
მაგრამ მოკლებაც არ შეიძლება, პრიკაზი
იზარალესო!!“. სხუათა დაგვიჩმუნეს, რომ
„რაც ქალღლები შემოვიდა ჩქს სამწერ-
ლოშიაო, ერთი არ დაგვიჩმუნა უბსიუბო-
თაო; ამსთანვე ამოდენა ფულო შევმტე-
თო ხაზინასო!... სხუათა ვიდევ განგვიმეორეს

დიდხნის შეგნებულთი ჭეშმარიტება: „სწავლა ვეჭვირებათ, შკლები აქა ზე აქ გავზარდოთო.“ თავიანთი ფიქრით კეთილმოზილთი შკლნი ხომ დაბინავეს, „გლეხვაცის შკლებსაც უნდა გაუჩინათ სსსწავლებელიო“!! ერთის ლექსით კენჭი დაიწყო სსსიქდუითო, ზღასრუელდა ჩუშნებურათა, შკვლუებურათა. — რომლის მიხეხნი იყვნენ უფრო თერგ დაღუეონი.

შემდეგ კენჭისა, დიდმარხვამა, ჩუშნათა კეთილმოზილთა წარმოადგინეს ცოცხალი სურათები სსსარგებლით სსწელთათუჲს, რომელთაც საადგომით არა ჰქონდათ სსხარი ბატონს სეიდვისა ზე კვერცხების შეღებისა. ცოცხალ სურათებზედ ვერას ვიტყუთ ვარდა მისა, რომ შშუსნივრათ წარმოადგინეს, უნებურად აღარ შეიძლებოდა.

- ამ საგანზედ ვრცლით მინდოდა მამელოზმარხვანა, მაგრამ სსჭირით აღარ ვისცან, რადგანაც ამ დროს მინდებოდა ჩუშნი ყურადღება აწრილოს „ცისკარმა“, რომელიც შემოიტანა ბ.ჭმა.

ერთი რამ ჩუმი ყმწკლური ხსიათი უნდა შეგატყუობინო თქუშნ, ვიდრე ვიტყუ რასმე

„ცისკარზედა“: რამდენიმე ხანი უნდა ვატრიბ-
 ლოვ ველოძი ზე ვმალოვ ცისკარი, ზე მე პირ-
 ველოძი ამით ვსიამოვნებ, რომ ჩუქსმა ოთხის
 წლის ქალმა ასრე ცანი შეყარა ზე ასრე
 ფაქიზთი არის მორთიული; ზე ან
 მეტს რას მოვთხოვთ ამ ხნის ბაშეს, ვარდა
 ხისუფთავისა ზე ცკბილის ლაძარავისა, მარამ
 ეს არაფერი (ჩუქსულება გვექეს ქართუშლოებსა,
 რომ რავი ფიქვლი ამოიდგამს ენას, მა-
 შინვე უწმწურები უნდა ვაწავლით. სამ-
 წუხაროდ ჩუქსდა, ცისკარში, წავივიხვით
 ორიოდ სიტყვა თავად რეგაზ შაღვას მის
 ერასთავის ვაჭლოვადგან „შეშლილის“ თარ-
 ვმანაზედა, რომელიც შეიცავს ოც ფურცელს,
 ზე რომელიც არის შედგენილი 1861 წ.
 ნოემბრის 5 სე დღესა. ამ ორიოდ სიტ-
 ყუშს ში ჩუქს ვკითხულობთ ასოებით შეყესა-
 ბამო სიტყუშს: აქ ნახავთ წირპლიან სხო-
 ლის, შიგნატიკურის შისეხს, რითმების
 რახარეხს, ულაგოთ ვუნტია, აღრინდება,
 წამოვუნვულება ზე სხუანი ზე სხუანი. ყუ-
 ელია ჭკუჭკუდე, ავტორი ამ ორიოდ ანუ
 მრავალის სიტყურებისა, დარწყებს იქიდგან,
 რა გვართი შეამოთიებს იმისს სულის „ერთი

მარტო ვაშლოვის ზე მის დაძალებულ ცრე-
 მლიანი ლექსების გახსენება;» ჩამოსთვლის
 ვაშლოვის ლექსებს, შავა მათ განხილვაში
 ზე ჰპოულობს მათში ბენ'ვს ოღენს ცალან-
 ცს; ორიოდ სიტყვა ვკლავს მათგან
 რუსეთის ზე სხვა ზე სხვა ქუშენის მწერლებს:
 კარამზინს, პუშკინს, ლერმონტოვს, ლუი-
 ვოვსკის, სერასკოვს, სუძროვს, ბოუშ-
 კოვს, ტრეტიაკოვსკის, შეინეს, შექსპირს,
 ბაირონს ზე... მოგვიხირობს სხენებულის
 მწერლების ღირსებაებს თუთუყუთის და-
 გვიტვიტებს, რადგან ბაირონმა გაიტყა
 რუსეთის ცალანტები! ზე რადენი მათგანი
 იყვნენ ბაირონის გავლენის ქუშქ!(!) რასკურ-
 ველია არ დაივიწყებს ქართველი მწერ-
 ლებთაცა: პირქუშ დაძაბებს ჩხბრუხბეს თავის
 ოც მარტვლოვან ტყუასავით მძიმე ლექსე-
 ბით; «ვერ ჰპოებს მათში, ვერც აზრს, ვერც
 ხელოვნებას, ვერც მშენიერებას, ვერც ზნეს,
 ვერც გულს, ერთის ლექსით არაფრისთანა
 არაფერს, ვარდა ზედ შესძულების რახბრუ-
 ხისა!! არ გაუშვებს გაუგებწლავით ყუ-
 ბერივეს, სარდიონ მესხივეს, ერთის სიტყვა
 წინ დაუხედავით გაურტყოტნია მურდული

ვისაც მოხვდეს მოხვდესო. — რაკი ვადავა თუა
 ყუ. რ. ერისთავის თარგმნაზე, ისეთ წვრილ-
 მანებს ეკიდება, ყუ. ჭავჭავაძე, რაღაც
 არა შეყნის ჭეშმარიტს თავის ქუშყნის ენის
 მოყვარეს. ნამდვლი კეთილის მოსყრნე
 კაცი, ჩუშნის ფიქრით თუ რომ ხედავს თავის
 მოძმის მოქმედებაში რასმე შეცდომილებასა,
 ხოლო შეცდომილება წარმოდგარა უმან-
 კო მიუხვედრელობისაგამო, თავის დღეში
 კი არ დასტანებს, — გულტკვივნელობით და-
 არიგებს ჭ დაყენებს კეთილს გზაზედ ყუ.
 ჭავჭავაძე არ მისდევს ამ კეთილგონიერ
 კანონს. იგი მოიყვანს რამდენსამე სტყუშს
 ყუ. ერისთავის თარგმნიდამ; პოყოობს შეც-
 დომილებას წინაღობრეგ დრამატკის წეს-
 დებულებასა, აზრისა ჭ ლექსთ წყობისა.
 მერე მიუბრუნდება მთარგმნელს ჭ სწერს
 იმ გვართი, როგორათაც დაამბევი ნაცვალს //
 აძლევის ბძანებას: თავადო ერისთავო! ესა ჭ
 ეს სიტყუა, რომ აქ დაკუნტეო რა განმ-
 რახვა გქონდაო? ამით შენს ლექს ვერა
 შემატყობო, რაც არ დასახირე თუა მახინ-
 ჯი ნამდვლიცა, ჭ უკანასკნელიდ — დაამბე
 კაზლოვის სხელიცაო. ამას არ სჯერდება

ყუჲ ჭავჭავებე; ხელავს საშენელის სსსატილო-
 ებას სიტყუქსში: «ეგრეთ ჩავუყუთი ოცნე-
 ბაში; ჩემი ცხენები როგორც შეშლილნი,
 ჭ სხუანი. დიდის ღრეჭით ანბობს აბა თქუქს-
 ნი ჭირაძე ოცნება რა ცლობა, რომ ჩავ-
 ლობა შეძლებოდესო! დნაქმული ვიქო
 კიდე ჰო; ცხენები შეიშალნენ ჭკუდამ ხომ
 არაო; თავი იფქრებდა, თუ იფქრებდაო,
 ფუხები ხომ არაო, რაღა თქმა უნდა «აგასა»
 ჩქს ყუჲ. ერისთავის სიტყუქსში სსსატილოს
 ვერსა ვხედავო. ბრძა ყოყო სიტყუქსის
 გამოვიდება არ არის ვარგი. თუ ყუ ჭავ-
 ჭავების სტრუქტურაში ვხედავო იმ გვარვე სსსა-
 ტილო სიტყუქსსა, რომლისათუ' იგი
 ვანვიცხავს ერისთავსა. «მაგალითებრ»
 ცრემლიანი ლექსება, გაბერილი წი-
 გნი, ბაირონის ბეგრი ტრანსცები ვიტ-
 აო, გაბერილი თავიდვან ფუხადან ყუი-
 ჭოებოთა, მდულარე ცეცხა ჰსცვა თვალთვან»
 ჭ სხუანი. ვნ. ილია ჭავჭავების სტრუქტურის
 კითხვადამ გამოვიტანეთ ის დარწმუნება, რომ
 მის კაზლოვზე ჭ სხუა რუსეთის მწერლებ-
 ზე თავისი საკუთარი ახალი აზრი არა წა-
 რმოყოფუამს რა. (რასაც ის ანბობს, იყის არა

თუ იმან, ვისაც რამ მსუღია ცოტადენა სწავლა, თუთქმის შესამის კლასის გიმნაზი-ის მოწავებმა, რომლებთაც უჭირავსთ გელ-ში რუსულთა ქრისტომატია გალახოვისა & მისი სხოლიოცები.

უფ. ჭავჭავაძეს, არათუ ვერ გამოუხატავს კეთილმოზილურად საკუთარი აზრი, თუთქმის სხს აზრიც გადმოუღია ქართულად ისე ბნელათ, რომ ისეთი ნიჭიერი კაცი უნდა იყო რომ გორბათაც თუ იღია ჭავჭავაძე, რომ გაიგოს რამე.

აქ დასამტკიცებლათ ჩემის სიტყვსა მო-ვიყვან რამდენსამე აღავს უფ. ჭავჭავაძის სტატიიდგან, მაგალითებრ: „როცა გავგახსენ-დება კახლოვა & მისი პოეზია, თუკი არის პოეზია მისს დაძალუბულთ ცრემლიან ლექსებში, როცა გავგახსენდება, მაშინვე ენახედ მოგვადგებოან ჩვენ სსიქა-დულო რუსთაველის სიტყუშმა, მხოლოდ ჩემსებურადვი დავწყობთ ხოლმე?(!!!) ანუ: კახლოვა იყო კარბხანის სხოლის მწერა-ლი, არამტაუ მრტო თაგის ლექსებს კახ-ლოვმა შეკერა ჭარი იმ წიბლიან სხო-ლისა, არამედ სხუა & სხუა პოეტებსაც, რო-

მეუთოაცა ჰსთარგმნიდა ჭ რომელთაცა სულთ
 არა ჰსცვიოდათ ძალად გაჭიმულ პაჭინან
 გრძნობას უმბრილი ცრემლი ვარამზინსა-
 ვით ჭ მის მიმყოლი კაზლივისავით... «!!!
 ანუ». ბაირონმა ბევრი ცალანტები ვაიტაცა,
 არა ზოგეს თვითმის არ დაუბანია მზამგნი
 იმოდენა, რამდენიც დაჰბადა ბაირონმა ევროპა-
 ში ჭ ნამეტნავად რუსეთში, თუქცაკი სტა-
 ნის სხოლის თავდად უხმობდენ თანამედ-
 როვენი ბაირონისა.»

რაც ამგვარი აღთგებია სულ რომ გამო-
 ვსწეროთ, უფ. ჭავჭავაძისა არიყოს, მო-
 გვიხდება მითლით სტაციის ვადმოწერა. —
 ერთის სიტყვით ის ქართველია, რომელმაც
 იცის მხოლოდ ქართული, უფ. ჭავჭავაძის
 სტაციიდგან ვერას მიხვდება. |

ამაით ამტრობს უ. ჭავჭავაძე ჩხბრუხბეს,
 რომლის სახელი ჭ დიდება აქამომდე არ გამქ-
 რალია. დიდი ანტონი, რომელმანც, ვგონებ ცო-
 ტოდენ უკეთ იცოდა ქართული ენა, ვიდრე
 უ. ჭავჭავაძემ, აჲ რას ცტყეს ჩხბრუხბეშვი:

«ჩხბრუხბის მე, უცხო ზაიტკოსი;
 თამარ დიდის მკობი შაირებითა,
 შოთას შაირთა, თუ ვსთქუბ უკეთესოცა;

მოქმელი მესტიე, დიდი სიბრძნის მოყუარე,
 ყოვლად საქები, რიტორი მესტინი გვრვინი.»

ახლა გვიოხავ ვნაზ ჭავჭავაძეს, თუ თუ-
 თონ ცხლად ვერ შეიძლოა გადმოეთარებნა
 სხვს აზრებისა, როგორღა ვაბედა, რომ გან-
 კიცხა ერისთავი მოყებრსებელი თარგმნისათვის.

ყუ. ჭავჭავაძეს შეუძლიან მოიხადოს
 ბოდიში ამით: პირუშლიათ, რომ მას თავის
 სტატია უმზადებია მომავალ ნოემბრის თვის-
 თვის. არ არის ეჭვ შუდის თვის განმავლო-
 ბაში კარგათ მოყუქრებინა ზე ცხლათ გადმო-
 ეთქონ სოფი ერთი ბნელი ადგილები; შეო-
 რეთ ამით, რომ ყუ. ჭავჭავაძე სროგორც
 შეგვიტყუა, თავის სტატია დაბეჭდვამდინ
 ბევრთათვის წაუკვირებია ზე ჟველას ერთობ
 მოყწონათ. —

ყუ. ჭავჭავაძე სსენებულის სტაციას დაა-
 სრულებს ესრეთ: «თუ შეიბიველი ეყოლება
 ჩუშნ სტაციას, მასთან ბოდიშს ვითხოვო ჩუშნ.
 იქნება იგი ჩუშნს სტაციასში ერთს ჭკვა-
 ნურს განსილვას ელოდდა ზე ვერა ჰპოვა.
 რა ყუეთი? როგორიც დუდელია ისეთიც
 ერთი, ანბოშს ქართული ანდაზა; როგორიც
 ბოემა იყო ნათარგმნი, იმისთანაც, დუთის

წყალობა თქვენა გაქეთ, განხილველიც შექსუდა?..

ამ უკანასკნელ ჭავჭავაძის სიტყუშმა თვალწინ წარმომიდგინა ის მოსუცეზული კაცი, გახსოვსთ? კვრა საღამოს, სალახებზე ტივის ხეებზედ რომ ჩამოჟღედებოდა ხოლმე და იტყოდა: „ჩემ ყაჩაღობაში თელეთის ხეებუგებში, იმისი მადლი გწყალობდეთო, სადაც ხშირათ შევხვედრივარ ვეფხვებსა, ბევრი ლევი მომიკლავსო.“ ბოლოს ამას დაატანდა თავის სიტყუშს: „თუქა რაგი არ არის ჩემი თავი შე გქოვო; მაგრამ თუ შე არა ვიქვ, თელეთის კლდეები ხომ არ იტყვანო; და იქ სხუა მოწამე არა მყოლიაო.“

ზემო აღნიშნულის სტატკიას გარდა, აბრილიის თვის ცახვარში არის სამი ლექსი უფილია ჭავჭავაძისა: თ. აღიქსანდრე ჭავჭავაძეს, აღბობში, და გაზოხსული. — ამით თითქო უფ. ჭავჭავაძე უჩუშსებს ლექსთ შერლობით, რაგურათ უნდა სწერონ. პირველს ლექსში, ესე იგი: „თ. აღიქსანდრე ჭავჭავაძე“. წერტილები უძრავლესია სიტყუშებზე. აბა შერლობის საიდუმლოებს ჩუშ რას მივხვდებით! მეორე ლექსი, ესე იგი „აღბობ“

ში.» ცოცხალი არ არის რომ გრძელთა; სააღ-
ბოძო ლექსი უნდა იყოს მოკლე & ღიად
აზროვნა & არა ლექსები იმ დესტალოუღე-
ბითა, როგორათაც აქუს ილია ჭავჭავაძეს:

«ან შენ მაშინ რა იცოდი

«ან შენ გიყმა რა იცოდა?»

«გაზაფხულში აზოცი სულთი ნატრობს
საყვარელ მამულის აღუჯავებს. ნეტავი და-
ნახვა ეხლა, საქართველო როგორ შწვანე || ?
ხაკერდით ბიბანებს!!!

აქ კიდევ მინდოდა მეტი. რამე სხუთა
შესანიშნავთა საგანთათვის, მაგრამ შემდეგ
ნაოქმბრისთვის და ჩეს, რადგანაც ეს წიგნი
გაგრძელდა & თქუსნს ყურნალში ადგილიც
აღარ არის. —

თ. გიორგი ბარათოვი.

მასეხი თავადი ილია ჭავჭავაძის კრიტიკისა.

ცისკრის ამ აპრილის წიგნში წაკითხეთ
თავ. ილია ჭავჭავაძისგან კრიტიკა ჩუშვან
თარგმნის კახლოვიდგან «შემლოილზედ».
ჩუშნ არათუ გვეწყინებოდა, ღიად სია-

მოკნითაც მივიღებდი ყოველს კეთილსა-
 ნდისიანს განხილვას: ჩუქნი საყვარლის
 მშობლიური ენის წინააღმდეგთ ლექსთ
 ხმარების მხილებას ჭ სხუთა შეცდო-
 მილებათ გამართვასაც; (თუძცა თავ. ჭავჭა-
 ვაძე სხუთ პრავალთ ცილის წამებაებთან
 ამასაც გვწამებს რომ, „ჩუქნი არც სამშობლო
 მამული გვეყვარდეს ჭ არც ჩუქნი ენის პა.
 ტვისცემა გვეონდეს; — ესკი ღმერთმა ამა-
 ტიოს, ღამარაკათ არა ღირს.) მაგრამ ჩუქნიდა
 სამწუხაროდ, თავ ჭავჭავაძის კრიტიკაში
 ჰხრანს მოძატებულათ ჩუქნი ღანძღვა,
 ვიდრე რიგიანი განხილვა ჭ შეტომილებათ
 გამართვა. საბრალთ ვარამზინი! კაზლოვი
 ჭ ჩხრუხაძე ხომ რაღა — საუღავიღამ არიან
 ამოყრილნი; სხუა კიდევ ჰო, ვარამზინსკი
 ისე უბატოთ სხენება არ ეშესაბამება, იმას
 იმისთანა უსაფუძვლო სიტყუქსით ვერავინ
 მიუღებს თავისის შრომით, ჭკუით ჭ ვან-
 თლებით მოპოვებულს ჭ დამკვდრებულს
 ღირსებას გამორჩენილის შწერლისას რუსეთ-
 ში, იმისის ღვაწლის შერყევას უბრალთთ
 ნურავინ ეცდება.

ეტყობა, ძალიან საფრიანი აგებულებისა

ბმანებულთა თავ. ჭავჭავაძე; ეშმაკათ, ავნი
 იმ ღროს წაუკითხავს ის ჩუშნვან თარგმნი-
 ლი, როდესაც ზაფრანა ჰქონია ამოღლი ჭ
 ჰრავრი ჩუშნვად უყურია; თორემ გვგონებთ
 სხუანიც ცისკრის მკითხველნი ვინაჲ წაუკით-
 ხიან ჭ ან ეხლა წაიკითხავს, ჩუშნ ნათარგმნს
 დავკეთანსმებთან, (თუძცაჲ კაცმოყვარებისა-
 გამო ყველას აურობილიებს თავ. ჭავჭავაძე
 ჭ ურჩევს « ვინაჲ არ წავიკითხავსთ ნუ
 წაიკითხავთ თორემ ნადველა გაგისქდებათო.)
 რომ ენის წინააღმდეგათ ისეთი დიდი შე-
 ცდობა არა არისრა ჩუშნს ნათარგმნი, რომ
 იმისთანას ღანძღვისა ჭ კიცხვის ღირსნი
 ვაყენეთ; რომელს ნამდუო გაზღილს კაცს
 გვადრება იმ გვართი იღანძღებოდეს, ან
 თხუენფობდეს? თავ. ჭავჭავ. ბმანებს «ქართვე-
 ლებს სამი რამ დავგორჩენია ჩუშნთი მამაშაჲ-
 თაგანა: მამულთა, სარწმუნოება ჭ ენათ» —
 მგოთხესკი იგაწყებს: ჩუშნთი წინაპართაგან
 ნაადრეობის — ზღლიობის; — ვაი, დარბაისელთი
 ამოწყვეტის!

ბატონს, ჩუშნს ვამკიცხავს გამოუწერია
 შ.გ. ჭ შ.გ ჩუშნის ლექსებდამ ზოგი
 ერთი ისე გადარიხებულათ, რომ სავადრისი

არ არის, სხუათა შორის დიდს ჩირქიანობათი შიჰნია «ოცნებაში ჩაუღვა, — ვჭკონებთ «ბრა-ხბრახეი ჭ წირპლიანობა» ყუფრო უკადრისი ჭ ყარვისი ლექსები იყვენენ?

«მგელ კარის ბჭეში კანდელი ბუყუტავს, მის სიახლოვეს ვილას სუნთქავს; იქნება მგზავრი შეჭურებოდეს სიტვისვამო იქა თხებოდეს.»

ამაზედ სასალოთო გვიგდებს, თავმოწონებულო ოხუნჯობს ჭ აქუს ერთი ყოფა ყ. ჩქსს კრიტიკოსს; — არა, ჩემო ბატონო, ძალიან ნუ აჩქარებულობართ! დიხსე შეძლება ვაცს სუნთქუა არ ესმოდეს ისე მოშორებით იყოს სულიერზე, მაგრამ ჰხედავდესკი, რომ სუნთქავს ცხოველი, ამასე სხუანიც დაგვეთანხმებინ: აი, ბატონებო! — გზის პირზედ საყდარი დგას, დანგრეულს კარის ბჭეში კანდელი ანთია, რომლის მხლობლითაც ჰხედავს მგზავრი ვილასაც, რომელიც სუნთქავს ჭ ჰსჩანს კანდლის შექმედ სუნთქვის თრთქლი, რომელიც დიხ ადუთად დსანახავია ზამთარში. თუ ჯერ არსად დაუნახავს ყ. ჭ ვჭკუნებს; იმ დროს ჩქსს მგზავრს არცარა თვალყებზედა აქუს დაუარე-

ბულო; როგორც თუთ, ჩუშნვან თარემნილი, წამკითხავი დარწმუნდება: ჩუშნოკითხველიო! ახლა თქვენ განსაჯეთ რა შეუძლებელია, აქ რა შეცდომაა, რა სამახსოვროა? თუ. ჭავ-ჭავაძე წინ ჰ წინვე ბძანებს: «ეს რაც უნდა გვარწმუნოთ არ დავიფერებთ» — ძლიის დაცნება ვის შეუძლიან, ესეც რომ აიხიროს დღე ნათელი არ არისო ვინ დაუმტკიცებს.

«დღითი თუ ღამე ვივიტოვებ მისხედა, სრემლი არ მძრება არც ერთ თვალზედა.»

გვეკითხავს იგივე «რა ნუგეშია რომ ერთ თვალზედ შემრეს მეორედაძვი ჰსჯოდეს სრემლებიო?» — ეს სწორეთ ის გახლავსთ: «ნათქვამია მიზეზ მიზეზ, — დოს მარლიი ავ-ლიაო!» — ხან იმას წერება დღითსული ჭავჭავაძე თავისის «მეხისიტყუთ» შემლი-ლი ჭკვიანყრათ რათ ღობარავობსო, ჰ ხლო ამხედაც გვავრობს, რაცომ რივიანათ არ ყოქვამსო! — რა გაეწეობა, რავი ვაცს სურ-ვილი ვენება კაცის ვლიანძლესა ბევრს დაყ-ნახვს დაინახვს, ყმიზეზოდ მიზეზსაც იბო-ვნის, მაგალი. როგორც აქ:

« — მის სამინელსა ჩემსა ცანაქვასა. » ზარა
 « ჩემსა ცანაქვასა » როგორც უ. ჩუშნ

კრიტიკოსს გამოუწერია; (ნუ გეგონებთ, ჩუშნო მკითხველო, აქ ან დამბეჭავის ბრალი იყო.) ამაზედაც ლაყუნდარობს, ცეკოს უკლის ჭ დიდი გელ-ფების ქნევა აქნს; ავი მოგახსენეთ, ზედ არ ეცეობა? ისე გაგვავრებულა ბძანებულა, რომ ყუ ჭ ეკვრ გაურჩევია; რა სსხიქადულთ მომბლიური ენის სიყვარულთ! სხუასაც ზევრს ამისთანა ჩინჩხვრებსა ჰკრეფს ყუ ჩუშნი კრიტიკოსი, მაგრამ ჩუშნ არ გამოგვევიდებით, რომ თუთყუელს ლექსზედ ჭ ასოზედ თავი გავიმართლოთ, დეე სხუათა ჰსაგონ ჩუშნ შორისყ

ამასთანავე ყუ ჭავჭავაძე ჰყვედრის ყუ ცისკრის რედაქტორს, რომ ამ გვარს უშვერს სტატიებსა ჰბეჭდავს, თანვე ამართლებს, ვითომც ჩუშნი ეშანიან ჭ არ შეუძლიან უარი გვეყოს უარვისის სტატიების დაბეჭვდისა, ამაზედაც მე არას მოგახსენებ, იქნება თუთ ყუ რედაქტორმა გასცეს პასუხი. იმაზევი ჩუშნც დავეთანხმებით თავ ჭავჭავაძეს, რომ როგორათაც «შეშლილი» ისე «ჰაგვი აბრევი» დიდი შესაძინებელნი არა არიანრა ჩუშნის ლიტერატურისათვის. ჩუშნ არც იმაზე ვაგწევთ ბაასს, რომ ამ ათის წლის

წინათ ჩუწნვან თარგმნილში მეუთომანები არა იყოსრა იმისთანა, როგორც თუთვეყუს ჩუწნვანს ეხლაც შესძლებულია ხშირათ მოგვდიოდეს; იქნება თუთ ჩუწნი კრიტიკოსიკვი ჰმანდებოდეს შეჭრობილი ამ გვარის სენით; მაგრამ ჩუწნ ხომ ვერ გაუბედვით კრიტიკვის დაწერას, მეორეთი ყუზრო ყუშვერათ რაღათ გაველთბდუნოთ, ან სოფლიელი კაცი ვინა ზ სტყუდენტთან ზაასის ვაწევა! — თუ თითონვე გაუღდაძვლებული თვალს ჩავლთებს თავის დაწერიდის, ვჭგონებთ, შენიშნოს რომ იმდენი გელიისა ზ ფების ქნევაში ადგილადგილი წაყუბორძიენია.

თავ ტყვეობაჲ ამასაც ჰმანებს: „ჩუწნ სული მამაბაჲურმა ტკბილმა მიღმა დაგვლუზაო.“ — ამასუდვი თუ ნებას მოგვცემს ვერ დავეთანსმებით: — შემოხსენებული აზრი მხოლოდ იმისთანა კაცს ექნება ჩუწნი მამაბაჲ. ზედ ვინც დაუყუერებლიად დროს მიუხედავით, ზ მამანდელით გარემოებათ გაყორჩევლით მოჭყეება ჰსჯასა; თუ ჩუწნს ისტორიას ჩავათვალიერებთ ზ ყუწინდელით სახსოვრებსაც გავსჩხრეკით დავრწუზუნდებით, რომ არც ერთი დროს ყუქმით არა ყოფილიან ჩუწნნი წინა-

პარნი, მილის დროსაც მართლაც მოსვენებით არა ჰსძინებიათ; ჩუშნის აზრით არათუ ვიცხვსა, დიდის დიდებისა ზე მადლობის ღირსნი არიან.

✓ რაც შეეხება ზმნების ნაკლუთოვნებას იმ ადგილებში, რომლებიც გამოუწერია თავ. ჭავჭავ. ჭემმარიტია, მაგრამ ისრე არსად აკლია, რომ აზრი არ გაიგებოდეს; თუკი თავ. ჭავჭავ. სულ ამოხოცას აპირებს ჩუშნის აზრადამ ექვსის ასოსას, რომელნიც თუთვე გამოუწერია, ჩუშნის მხრითაც ვგონებთ დიდი შესაძლება არა იყოსრა არსებობი ზმნის დაკლება, სედაც აზრი ცხადად გასაგონია.

ამას ვარდა ზოგი ერთს გამოხატულოებისათვის, რომელნიც უხმარია თავ. ჭავჭავ. ვაძეს იმის შესაფერის პასუხად ჩუშნს გვინდოდა გეუბვის ცვალოსნიდამ გამოგვეწერა, (კბ) მუხლიო, მარამ სეჭიროდ აღარ შევრაცხეთ.

შოლოდ ამსლა ვსთხოვეთ ჩუშნს შეუბრალოებელს გამეცხავს გაგვეგებინოს „მიგნიტიკური“ სდაყრი ღიქსია, ან რას ნიშნავს? სეკვრველი არ არის არ გვესმოდეს

ჩუშნისთანს ყარგისის ენის პატრონს. «ორ-
გინალო, სენტიმენტალური ზე პლასტიკა-
კი რუ ვანემარტნა როგორათაჲ ვონს-
ტრუქტია ზე კაპიტალია ჩუშნ ქართუშლითა-
თჳს ყრიგო არ იქნებოდა; თჳთ თაჲ. ჭავჭა.
ყუშვერებათ მიაჩნია რუსულის ლექსების
ხმარება, რომელნიც ზოგი ერთებს ყხმარიათ,
მაგალთ. ღინიები, ოსტროვები ზე სხ. მართლთა
ეს ლექსები ქართულს ენაში სახმარებელნი
არ არიან, მაგრამ ამახვეი ვერ დავეთანხმებით,
რომ ყუშვერებათ შესარაცხი იყოს. ეტყობა
«ყუშვერება» თაჲ. ჭავჭა. სხუა რიგათ ესმის
ზე არა ისე რაჲ მნიშვნელობა აქუს ამ ლექსს.

ჩუშნის მხრით, მაინც კიდევ მადლობას გა-
ნუცხადებთ თაჲ ჭავჭავაძეს, რადგანც ვგო-
ნებთ, გულის შოდგინედ იღუქის ჩუშნის ენის
წარმატებისათჳს; იმედი გვაქს მარტო ჩუშნის
შეუთომების მხილებაზე არ შეაყენებს თავის
«ენიანს ენას ზე მების კალამს», რომელიც
ყუბერიეს ველიოვანს-კელსა ზე ვანაგრძელებს
სხუათაჲ შემდგომთა სტატიების ვანხილვასა
კეთილი სინდისიანად, აუჩქარებლათ ზე არა
ყუკდრისის ღიანძღით.

თაჲ რეგაზ შალვასძე ერისთავი.
პარილის 50-ს. დღეს 1861 წელს. ს. 8.

დიდი ჩვეულება გვიწევდა.

მისმა დიდებულებამ ბადაცუნმა, დღაძეისის
კარლმა სხსოვრად თვისს მამის, ვეცის კარო-
ლისა, მაინდამა დღესასწაულობა წაყვანდეს
წელს დიდის ჩვეულებისა, განსაკუთრებით დიდ-
ბით. მან უბძნა ვაოსრა აუხსნა, რომელშიდაც
ჩაგიდოდა იმდანი კუცის სისხლი, რომ აიტეგვი-
ვოს ნუკ. რიუხვი კაცთა, რომელთაც უნდა მის-
ცენ ეს სისხლი შეადგენს ორი ათასს. რადგანაც
ბადაცუნს არ ჰქვამს ესოდენი შოგალი ხალხი,
ამისთვის გზაგნის თვის ფარებს დასაძორბილებელათ
სუსტთა შესაბუნთა მტყროთა, მით რომ იმდენონ
იმათგან მომეტებულნი ტყვენი. მას სურს ცეცოს
ტყვენი ორს ნაწილად; მათს უცებულეთათ ღემა-
წალებათ; ნიოქსანი იქნებთან განსიედულნი,
სოლო უკანასკნელნი შეწირულნი მსხვერპლათ
დიდის ჩვეულებისა.

მისეილი ნაკაშიძე.

ქინაქინა

ქინაქინა არის ერთი მკრფასთაგანი მცენარე
 ვითარცა წაშლილი ცივებისა. ეს არის დიდი სე-
 რომელსაც პრობენ სამკურნალო ქერქსა. მეგლად
 ამა ქერქსა აღვედენ ავთამყოფებს უბრალოდ
 დახაილოს; მაგრამ ასლანდელს დროში ამა ქერქი-
 სგან მზადდება მუგე ვოგიორდანი (ქერქი) ქი-
 ნაქ.ნა. ეს არის ერთი მკრფასთაგანი წაშლილი,
 ამასთვის რომ ცხეებთა შინა სამსრეთის ამერიკისა
 ეს სე იწვება იმუთად ზ მის სამოგრად კაცი
 უნდა წაიღეს უდაბურს ცხეში. ეს სე რომ ვამ-
 წეგარიყუ, მაშინ კაცს აღარ ექნებოდა ზარ ზ
 ზარ სამკალებსა წინააღმდეგ სასტიკის სნეულებისა —
 ცივებისა. კვტაბიობის მეგობართა იყუეს შიში,
 მასკედ რომ ქეხსენა დარჩებთ თუნოერ ქინაქინის
 ცხისა. ასლა ეს შიში მოისნა, ამისთვის რომელ
 მიღებულ არის ნამდვილი ღონისძიებანი. ზიარის-
 ზარ ქინაქინის ვაწყობისა დაწყებს შეწყება ქინა-
 ქინის ცხეებისა. ვოლლანდიის შმარტებლობა თა-
 ვის კენძულსკდ სარჯავს ბეგრს ფუოს ამ სის
 ვასამენებლით. ასლა ასლგასდა ქინაქინის სეები
 ვასარდენ იქ თითქმის სემ სეყენ სიმაღლესკდ

კარგმა მეგლითმა ჰაოვა კარგი მიშამეოც:
 ერთმან წარიეს სასოგადოებათაგანს დაუნიშნა
 დიდი გოდლო ამ სის გასაძენებლათ ეგრონაში,
 თუც უძგობეს იქმნებოდა, რომ ესრუნ. ამ სის
 გასაძენებლათ არა ეგრონაში, არამედ ალუიროშიდ,
 სადაც ჰეოროც უძგობესია მისთვის.

წ. ჩხვიძე.

გასწორება შეცთობადა, ცანკრის ვებერვ-
 ლის №-ში.

დაბეჭდილია

წიკითსე.

ივერდი. — სტრიქონი. —

322. — 10 — უადი . . . უადს.

323. — 16. — მარამ დროებითა. მარამ ამ დროებითა.

— „ — 18 — ვაზენი . . . ვაზენი.

რედაქცია.